

Gergely-járás

Szent Gergej doktornak,
Hires tanittónknak
Az ő napján,
Krisztus tanittását,
Szent példaadását,
Ki mindet vár.

Már miáltal megyünk/ mi által../
Isten áldásával
Házatokhoz.

-Ojjan 10-12 éves dijakok csináták. Kaptak egy pár fillért,
ott Liszóba vót még-

Pogányszentpéter, Molnár Imréné, 1918.

Gergely-köszöntő

Gergej pápa napja,
Ma van ev világba,
Készüjj gyermek,
Viszünk iskolába.

Eleget hevertél,
Itthun a kuckóba,
Sokat karnyikátál
A kásás-fazékba.

Egy tetüt talátál,
A gatyád ráncába,
Meghuztad a lábát,
Kidobtad a hóura.

Usztru Peti, rusztri,
Nem vagyok már a ráncba!

- "Nekünk attak pénz a köszöntésér, a tanittónak leadtuk,
Kovács István vót akkor a tanittó.."

Szena, Váti Sándorné, Tóth Örzse, 1897.

(a usztrai anyagot mellékeltem)

10/1/16

Dicsértessék a Jézus Krisztus!

Szabad-e a Háromkirájok szent csillagát bemutatni?

-Szavaad,gyertek be!-

Ének:Háromkirájok napján

Országunk egy sitápján,

Dicsérjük énekekkel,

Vigadozó versekkel,

Egy csillag, egy csillag,

Szép napunk támad, szép napunk támad.... stb. 4 verssel.

"Főlt vótak öltözve. A régi asszonyoknak vót ojjan régi fehér alsó ruha, csipkézs volt. Rájuk vették, mint egy karinget....

Kemény pappirbol csináltak nagy magas csákót, szines peppirbol mind a háromnak maá színü volt. Telázsi-pappirbol szokták dászítani, és allul kereszték voltak a szélk/a fejperemél/, ijjen aranszinü, rózsaszinü... volt náluk ojjan kiugrasztó szitafél, egy ojjan rugósx szerkezet, ami könnyen járt, a szitába egy kis gyertya égett. A szitán volt egy csillag, aranypapirbol. Ez volt Sárdon"

"Ugyenaz volt helyben -Csombárdon-, de itt négyen csináltuk, itt már a Heródes is szerepelt; egy hosszú fakard volt a kezive, s mintha vágott volna, csinált ijjen jelleket.... Nagybajomba isá is csinálták is, csak ugy hallottam a régiek^től."

Csombárd, Szabó Györgyné, 1922, és Sótonyi Sándor, 1924.

Szabad-e a háromkirájok szép csillagát bemutatni?

Háziak: Szabad!

Menyhárd: Én bejöttem, mint Menyhárd, fölfegyverkezve,
Csillag kieresztésére. - Gyere be te Boldizsár!

Boldizsár: Én bejöttem, mint Boldizsár, aki megvallottam
kis Jézuska születését; napkelettel bizo-
nyítottam. - Gyere be te Heródes!

Heródes: Én bejöttem, mint Heródes, aki a pusztában
360 kisgyereket a kard élire hányattam, még-
sem találtam köztük kis Jézust.

Mind éneklik: Háromkirájok napján,
Országunk egy istápján,
Dicsérjük énekekkel,
Vigadozó versekkel,
Szép jel és szép csillag,
Szép napunk támad,
Szép napunk támad.

Hol vagy zsidók kirája?
Mert megjelent csillaga!
Bütlehumbé találják,
Kis Jézust körülállják,
Szép jel és szép csillag,
Szép napunk támad,
Szép napunk támad.

Kirájok ajándékát,
Aranyat, tömjént, mirhát,
Vigyünk mi is Urunknak,
Ártatlan Jézusunknak,
Szép jel.....stb.

/a család megnézte a csillagot, máshol megsimogatták, csó-
kolták, a Szép jel...-nél kiugratták a csillagot-"fucsit"/

Elbúcsúzó: Három szent kirájok elindulának,,
Aranyat és tömjént, mirhát osztogatának,
Örvendezzünk és vigadjunk,
Mi Urunknak hálát adjunk,
Jézusnak ajánljuk!

Pogányszentpéter, Molnár Imréné, 1918.

Háromkirályok Balatonszentgyörgyön

Beküszöntő: Jó estét kívánok! Háromkirályok megérkeztek, karddal,
puskával fölfegyverkeztek. Gyere be te Menyhért!

Menyhért: Ki vagyok, mi vagyok, Menyhért király vagyunk. Háromkirá-
jok csillagekx, elvezet bennünket a mennyekországába. Amen.
Gyere be te Boldizsár!

Boldizsár: Boldizsár vagyok. Megérkezett a három szent király, Gáspár,
Menyhárt, Boldizsár, lerakják a tűnjént, mirhát, aranyt, imád-
a Jézust.

Mind éneklik: Három királyok napján,
Országunk egy istápján,
Dicsérjük énekekkel,
Vigadozó versekkel,
Szép jelen, szép csillag,
Szép napunk támad,
Szép napunk támad.

Hol vagy zsidók kirája,
Mer megjelent csilaga,
Betlehembe találják,
Szép Jézust körülállják,
Szép jelen, szép csillag,
Szép napunk támad: /:

Három királyok vagyunk,
Három országból vagyunk/lőkünk/
Gáspárt, Menyhárt, Boldizsár,
Mind a három szent király,
Szép jelen, szép csillag..stb.

"Ezt újévtől Vizkeresztik minden este csináltuk, szép csucos
süvegünk volt"^o

Balatonszentgyörgy, Horvát József, 1911, Benke Ferenc, 919
Kancsal Ferenc, 1909.

"Vizkeresztkor csinyátunk megen ojan három süvegbe,ojna tornyos sepkát.Szeleteltünk szellagokat;akkor kardot a Heródesnek/meg a Gáspárnak/,a Menyhárdnak meg csillagot fábol,szitából,s lehetett kiugrasz-tani.Megkérdeztük:Szabad-e a betlehemki kisedé csillegát bemutatni?

Heródes:Én vagyok a kegyetlen fekete Heródes,aki 366 gyermeket kardokrá kardokra rángattam,és még sem talált egyet,Isten fiút,
a bünösök megváltóját.

Menyhárd:Én vagyok Menyhárd a fényes csillaggal,Mert megszületett Isten fia,s bünösök megváltója,

Gáspár:Én vagyok Gáspár,s fényes csilleg után,imádjuk a kisedet.

Mind:

Három kirájok napján,
Országunk egy istápján,
Vigyük mi is magunkkal,
Ártatlan Jézusunknak.
Szép jelen,szép csilleg,
Szép napunk támad,
Szép napunk támad.

Hol van zsidók kirája,
Mert megjelent csillaga,
Betlehembe találják,
Szép Jézust körülállják.
Szép jelen,szép csilleg,
Szép napunk támad,
Szép napunk támad.

Kirájok ajándékát,
Aranyat,tömjént,mirhát,
Vigyünk mi is Urunknak,
Ártatlan Jézusunknak.
Szép jelen,szép csilleg,
Szép napunk támad,
Szép napunk támad.-

Menyhárt: Én megérkeztem, Heródes kiráj ellen fölfegyverkeztem.

Kis Jézus születésére siettem. Utánam következik Gáspár.

Gáspár: Én, mint Gáspár megérkeztem, Heródes kiráj ellen fölfegyverkeztem. Kis Jézus születésére siettem. Utánam következik Boldizsár.

Boldizsár: Én Boldizsár megérkeztem, Heródes kiráj ellen fölfegyverkeztem. Kis Jézuska születésére siettem.

Mind éneklik: Három kirájok napján,

Országunk egy istápján,

Dicsérjük énekekkel,

Vigedező versekkel,

Szép jel és szép csillag,

Szép napunk támad,

Szép napunk támad.

Hol vagy zsidók kirája,

Mert megjelent csilgga,

Betlehembe találják,

Szép Jézust körülállják,

Szép jel..... stb.

Kirájok ajándékát,

Aranyat, tömjént s mirhát

Vigyünk mi is Urunknek,

Ártatlan Jézusunknak,

Szép..... stb.

Kérjük a szüz Máriát,

Kérje értünk szent fiát,

Hogy bennünket megtartsa,

Az ellenség ne ártson,

Szép..... stb.

"Járták az iskolások 10-12 évig, aztán a nagyobbban 18-19 évig külön.... Két-három meg több csoport is járta. Két háromkirájok csoportjából alakult meg egy betlehem-csoport"/L sz.fotó/

Balatonberény, betlehemezők

E kiráji gyermeket,
Ki előbb megjelentetett,
A három szent bölcs előtt,
Dicsérjük és áldjuk őt.
Szép jel és szép csillag,
Szép napunk támad,
Szép napunk támad.

A zsidók őt üldözik,
A bölcsök meg tisztelik,
Arany, tömjén, mirhával,
A Szűz imádásával.

Szép jel és szép csillag,
Szép napunk támad,
Szép napunk támad.

Hol van zsidók királs,
Mert megjelent csillaga,
Betlehembe találják,
Szép Jézust körülállják.
Szép jel és szép csillag,
Szép napunk támad,
Szép napunk támad.

Három szent királok elindulának,
Arant, tömjént, mirhát neki adának,
Örvendezzünk és vigadjunk,
Uj királunk hálát adjunk,
A mi Urunknak, Jézus Krisztusnak.

Dicsértessék a Jézus Krisztus! Ámen.

Nemesvid, Makai János, 1892.

Háromkirájok napjáról
Országunk egy istápján
Dicsérjük énekekkel,
Vigadozó versökkel,
Szép jelen, szép csillag,
Szép napon támad,
Szép napon támad.

Kérjük a szép Szűzanyát,
Hogy kérje értünk szent fiát,
Hogy ellenség ne ártson,
Betegsétől megtartsa,
Szép jelen, szép csillag,
Szép napon támad.

A Heródes kiráj ül nagy kevéjén,
Föl van fegyverkezve az Isten ellen.
Tudad ozmán/Tudakozván Isten fiát,
Hogy megölte egek Urát.

Hol vagy zsidók kirája?
Mert megjelent csillaga,
Betlehembe találják,
Kis Jézust körülállják,
Szép jelen, szép csillag,
Szép napon támad.

A Heródes kiráj ül nagy kevéjén,
Föl van fegyverkezve az Isten ellen,
Tudod ozmán/Tudakozván Isten fiát,
Hogy megölted egek Urát.

Csordapásztorok midőn Betlehembe,
Csordát őriznek éjjel a mezőbe,
Isten angyali jövének melléjük,
Nagy félelemmel telik meg ő szívük.

Beleg, Tamás Ferenc, 1891.

Farsangbábu

Hushagyókor föl szoktunk ötöznyi ojjan maszkának, oszt siska-
kalapot fő szoktunk tüzdenyi, tollat, tollsöprük; ki illet, ki
ollat, feket, fehér toml; bemaszkérozva az ember arca. A mási-
nak vót állarc, az egyik piros, a másik sárga, egyszerű pa-
pirbu. Oszt neki. nekifutottak egymásnak, meg a gyerekeknek,
meg a lányoknak; Mindenféle marhaságokat beszéltek: az egyik
ijjet, a másik ojjat. Ki szoktak gyünni az idősebbek, akik má
tudták, hogy mik gyünek. Akkor hozták ki a kosárba a pereceket,
meg ijjen görbe kifliformát, oszt dobáták utánnunk, mi meg kap-
kodtuk fő, egymást löködtük szét. -Osztán az a cigatette, az vót
a legrosszabb, mer mindenki azt kapkodta. Oszt vót ojjan ház,
ahol meg-megkinálták az embert; ájjatok meg gyerekek, álljon meg
a menet! -Ez csak ijjen hushagyói maszkázás vót. Csak rihej-rö-
hej vót, meg a muzsika közbe szólt, meg dob, dobótak ottan, hogy
tra-tra-tratta, tara-tratta! /tapsolt hozzá/. Kisbirónak jelez-
ték aztat, kisbirónak. Én vótam akkor 14-16 év között. Lányok
is voltak köztük, több, mind fiu. Vótak lányok, meg vót, aki lány-
nak öltözött, fiatal menyecskék, akik szerettek így mókázni.
A lányok fiu-ruhába, a lányok fiu-ruhába, a fiuk lányruhába.
Vót oan "szalmabábu"-tuggya? -; ki vót tömve szalmából, a lábai,
meg a karjai, meg a feje, s akkor azt vitték, dobáták ide meg
oda, meg oda. -Ez Zsákbú készült, úgy hogy kitömték a zsákot,
av vót az a test, s akkor csináltak neki kezet varrtak rá, ki-
tömték a két kezeit, fejit, lábait; dehát lába nem vót, csak a
lábszárai, tuggya! ? Ijjen emberforma volt, s akkor ki vót az
arca kenyve, ijjen szinessen, ajis zsák, rongy anyag volt.
Kit kimeszeltek, kit kipirosították, azt a fejet, hát. Meg száját
csinyátak neki. .Egy fára vót az egész főtéve. Középpen bele
vót a lába közé szúrva a karó. Dobátuk erre-arra. Vittük velünk.
Utóbb má végre arra kerütt, hogy széjjelmet, összedobáták, össze-
tiporták. Akkor meggyújtottuk, mikor vége lett ennek a marhaságnak.
Kivittük a falu végire, a határszélre, s ottan elégettük, s ott
megvártuk, mig az elégett -Vizbe nem szokták dobni-. Akkor do-
bátunk rá fődöt, hogy a tűz ne terjedjen el. Körülugrálták.
Ha férfinak maszkazták, akkor Gyurinak, vagy Pistának, vagy
minek csufúták. Mikor edobták, akkor mondták, hogy: Ne Gyuri,
vagy Pista, vagy mit tudom ná; mikor még étt. /meggyújtás előtt/.
A huszas évekig vót ez.

Máma hushagyó kedd van, ezek maszkák, nem veszi észre?! Kihivja a feleségit az intéző, mongya nekije, gyere ki angyalom nézd meg, itt maszkák vannak. -A "feleségem", meg a másikat is fölismerték, de engem nem, úgy ki tudtam magamat maszkirozni. Mikor kivettem a kalapot a fejből, akkor ismert meg. -Akkor mondja, hát, Sebestyénné, rögtön megyek megmondani a férjének, még ijjet nem láttam sehun se. Elmentünk minden családkhoz. Egyik házhoz bementünk, ahol egy öreg bácsi van. Ölel, csókol; te kedves fiam, mikor gyüttél el onnan hazurú, mellik vonáttal gyüttél? -Mondják nekije, apám, hisze ez nem a vője. Tudja, máma hushagyó kedd van. Aszongya, de ne, mer ez az én vőm. -Hasonlítottam rá. Akkor még ijjen csipkehusu vótam. Mikor kivettem a kalapot a fejből, mondom neki, papa, nézzen jól meg, nem a vője vagyok, bocsásson meg, egy kicsit együttünk vigadozni. Belenyugodott s mentünk tovább mindenhová. Mikor végigjártuk a pusztát, elmentünk a bálba, kampósbotom vót, el kezdtünk túncolni, ütöttem a mestergerendát, oszt elkezdtem danolni, hogy: Már énnékem menni köll, menni köll, Ujfalutul válni köll, válni köll/Ojjan vigan megyek ki belőle Nincs szeretőm, kit sajnáljak benne. -//énekelve adta elő//- Mondják az uszmnak, Gyuri! ez a Mariska! -a hangomru fölismertek. Aszongya, ah, dehogy is, csak a hanagja hasonlítja, -mert ő tudta, mer otthun öröztünk fő. Kivették a kalapot a fejből. Megyünk haza a bálból, hogy fölöltözünk, s ott a fősző konyhán lakatak a Juhászék. Ott meg vertük az ajtót, ütöttük, Naca néni, gyűjjön ki! Kérők vannak itt. -Kigyün, az anyátok... káronkodott egyet. Annak meg azt danótuk, hogy: Essőbe, nyárba, télen nyáron, Legszebb lán a Mária a Toponáron... Szidott bennünket, főkaptuk az ölkünkbe, forgattuk őt... Kürtőspusztán meg fölöltöztem a csendőr-ruhába, osztán elmentünk az ispánékho, -mer Emerencia vót a lányuk, hogy majd megkérem... Fogadtak bennünket, és éen megkértem, hogy adják oda a lányukat nekem feleségül... Volt ott egy tanulógyerek, Somogyszantimréről, az csak nagyon nézett engem, osztán mondja az ispán úrnak, ispán úr! ez nem az igazi, nem az igazi. Aszongya, ajis ijjen szőke, pörgebajcu. -De én nem vettem ki a tollas-kalapot a fejből, de mikor csak mondogatták, hogy nem az lehet, akkor végre kivettem a tollas-kalapot a fejből, s úgy ismertek meg... mer vót a lánykának udvarlója, vőlegénye... A szősző házba egy kis menyecskének vót tesvérje, az csendőr volt, s attul kértem el a ruháját..."

Farsangkor fölöltöztek menyecskének, katonának, állapotos asszonynak, a nők férfinak öltöztek. Álarcképeket is vettek föl. Volt ördög, meg szalmával körül volt tekerve a lábuk, a testük. nagy rocsajt csináltak. Rigmust nem mondtunk, csak házrú-házra mentünk, de nem szóltunk semmit. A gyerekeknek vót egy pálcájuk és arra kaptak perecet. A föl nőttek már csak este mentek el ismerősökhöz szórakozásból.

férfi ruha volt, a férfitársam am meg női ruhába vót; sokan jártunk. Itt a szomszéd legény, av vót a nő, kosár a karján, én meg a férfi. Mindenhun kaptunk zsirbadütt perecet. Vittünk magunkkal botot is, arra szoktuk ráhúzni a perecet. Ęmókáztunk, ěbeszégettünk. Vót ám mindenféle faját/maszkás, alakoskodó álarcba, pappirbú, harisnyábú, Mikor Ujfaluba laktunk, a mindenes-gyerek vót a lányom. Egy másik menyecske meg a feleségem. Mondom nekik, gyere, menjünk el az intézőhő, bemutatkozunk, hogy ott maradunk, hogy fogadjon föl bennünket hathónapos munkára. Hát, ippen ott vót a Huber mester is - a kőmive-, beköszönünk, jó estét kívánok, osz mondom neki, kedves intéző úr, szeretnénk beiratkozni hathónapos hónapossnak, ha lenne szives fővennyi bennünket. - Kedves barátom és édes asszonyom, aszongya -, nem tehetem, mer megtellett a létszám. Ránézek, megtellett a létszám? s más nyelven mondtam. Aszt mongya, igen! - Nagyon szépen megkérem magát, most keűtünk össze a feleségemmel, ő ěhagyta az urát, én ěhagytam a feleségem. Összeátunk, itt ez a nagylányunk, szeretnénk itt hat hónapot letőtenyi. Fogaggyob meg minket! - Észre vette a kőmives, hogy ěncsak egyre a tükörhő fordulok. Aszongya, intéző úr, tudja, hegy mi van máma? Mi, asszonyga?

Hamvazószerdán volt egy papnak öltözött, vitte a hamut és vval meg-
kente a "püspök" a homlokot. Aztán jött a halálnak öltözött és kö-
szörülte a kést, kaszát. Oszint mondtuk, mér etted meg a zsiroyát. Ez
csak ürügy volt, hogy megtréfálják a házikat, főleg a lányosháza-
kat. /1. Tapsony, Nemesvidi adataink/.

mondásai

Balatonszentgyörgy: a betlehemezők el-

"...Legtöbbit csak éjjel jártak el a lányokhoz a legények, A fiatal-ember elment ahhoz a lányhoz, akinek udvarolgatott a szomszéd faluba. Mikor már együn haza, melleje szegődött egy ojjan lány éppen, mint akiho járt. Akár mit kérdezett, nem beszélt nekije. Mer a fiatalember észrevett, hogy annak lólába van, s elkísérte egész házáig a ludvérc. Mikor a fiatalember be akart fordulni a házhoz, akkor mondta neki: Köszönheted az élő Istenednek, hogy nem szótá hoztam, mert maj akkor megtáncultattalak vóna, elláttam vóna a bajjodat..... Egy másik meg, beszélt, amit az kérdett, beszélt hozzája, mer azt hitte, hogy a leány megy mellette. Osztán, mikor hazatértek, be akart menni, az meg fölkapta, föl vágta magasra; leesett úgy hogy nagyon szeszétörte, túzta magát."

D
Megjött már a hosszú farsang,
Sirassák a lányok,
Kiknek a nagy méregtől
Ráncos a pofájuk.
Kócot-mócot megfonaták,
Mégis itthon maradtak.
Hipp-hupp farsang,
Lődözi farsang,
Ha nem annak szalonnát,
Kifuram a gerendát!
Szálljon erre házra
Az Isten áldása,
Adjon aza Isten ennek a gazdának
Hat szép ökröt,
Ökör mellé aranyekét,
Aranyekét a földjébe,
Aranybúzáat a kezébe,
Hipp-hupp farsang,
Lődözi farsang!
Pántlikás a kalapom,
Mife hazaértem,
Azt is elbesztöttem! Hipp-hupp farsang,
Lődözi farsang!

Pogányszentpéter, Mitnyek Mihályné, 1921.

--
Elmult már a hosszú farsang,
Sirassák a lányok,
Sirassák a lányok,
Itthonmaradásuk,
Kinek a sok méreg miatt
Ráncos a szoknyájuk.
Hipp-hupp farsang,
Haj, regő rajta!
Pántlikás a kalapom,
Mife hazaértem,
Azt is elvesztettem,

Adjon a jó Isten,
Ennek a gazdának,
Hat szép ökröt,
Két kis bérest,
Aranyekét a földjébe,
Aranyostort a kezébe,
Szálljon erre házra
Az Isten áldása,
A bennevaló népeket
Indítsa vigságra.
Ni, ni, ni, ni, ni, ni,
A nyársam is üres,
Ahasam is éhes,
Aki nem ad szalonnát,
Az is legyen éhes!

Pogányszentpéter, Keszler Pálné, 1920.

Bejött már a hosszú farsang,
Mihaszna sirassuk,
Sirassák a lányok,
Ahol vannak lányok,
Kinek a nagy méredtől
Ráncos az orcájuk.
Egyes-begyés disznóláb,
Egyes-begyés szarkaláb,
Ku-ku-ku-ku-kuú!

Szálljon erre házra
Az Isten áldása,
A bennevalóját
Fordítsa vigságra.
Sej, rege rajta!
Azt is megengedte
A nagy Ursiten
Ennek a gazdának,
Négy szép tehenet,
Tejet, vaját öleget,
Adjon az Urristen
Ennek a gazdának,
Akkora darab szalonna,
Mind a mestergerenda,
De jó volna, ha volna!
A nyársam is éhes, /üres/
Ajis legyen éhes,
Aki nem ad szalonnát.
Kifurom a gerendát.
Kē fő, kē fő gazda!
Száll az Isten a házára,
Sereg angyalával,
Vetett asztalával,
Telle poharával.
Sziktunk-buktunk a jégen,
Koszorut kötöttünk,
Szabadságot vettünk,
Hogy ide jöhettünk.

Kē fő, kē fő gazda!
Száll az Isten a házára
Sereg angyalával,
Vetett asztalával,
Teli poharával!

Babócsa, Kovács Sándor, 1914

"...egy csucsos sapkánk volt, bárány-
bőr, mint a juhászoknak; bekecs volt,
kifordított bundánk volt. Egy furkós-
bot vót még, azon volt egy lánc és
azt zörgettük, ahogy mentünk be, meg a
derekunkra volt ködve egy jó vastag
lánc... a bottal zökötük a földhöz a
botot. Táncutunk hozzá... összefogóz-
tunk és táncútunk..."

Ma van farsang napja,
Hozzájuk bölcsüre,
Eljöttünk házuknak
Tiszteletére.
Szeretnék nem lenni
Házukenk tehére,
Hagy menyjünk ennek
A kis versünknek végére.
Isten, hatalmadból,
Ki az eget birod,
Kinek, kinek nevét
Könyvedbe beirod,
Ird fel hát fehér
Farsangi könyvecskédbe,
Ültesse a szerencse
A legfőbb szeketébe.
Éljen virágozzon
Szépek Mamilijátok,
Az egek áldása
Szálljon tireátok!

Babócsa, Kovács Sándor, 1914

-
Együttünk mink farsangónyi,
Hogy valamit kaptyunk,
Ide figyelmezzenek,
Tanulságot vegyenek,
Hegyes-begyés disznóláb,
Hegyes-begyés szarkaláb,
Ku-ku-ku-ku-ku!
Sirassák a lányok,
Itthonmaradásuk,
Akinek a nagy méregtől
Ráncos a szoknyájuk.
Ha nem annak szalonnát,
Kifuró a gerendát,
Haj, rege rajzá!
Virágos a kalapom,
Mire hazaértem,
Azt is elvesztettem.

Bize, Károly József, 1909.

Farsangoló

Emlékezzünk Szent Balázusra,
Hogy ma vagyon napja,
Hogy többeket megérhessünk,
Az Ur Isten adja.

Ide figyelmezzenek,
Tanulságot vegyenek,
A filicske magját
Nem fogom gyalázni,
Torkunktól eltávoztassa
Torkunknak fájását.

Mij sokat mondjunk,
Dicséretet adjunk.
Mink is azért farsangolunk,
Hogy valamit kaptjunk.

Bejön már a hosszú farsang,
Mi haszna sirassuk?

Sirassátok lányok,
Az itthonmaradástok,
Kinek a nagy méreg miatt
Ráncos a szoknyájok.

Hegyes-begyes disznóláb,
Hyegyes-beges szarkaláb,
Kru-kru-kru-kru-kru!

Itt is adtak, amott is
A jámbor hátánál.

Kelej fő gazda, kelj fő!
Vetett asztalodra,
Telle poharadra.

Haj, rege rajta!

Bokrétás a kalapom,

Mire hazaértem,

Azt is elvesztöttem.

Csusztam-buktam a jégen,

Koszorut kötöttem.

Adjon az Isten

Ennek a gazdának

Nyóc kis ekret,

Két kis bérest!

Az aranyekét a földjére,
Aranostort a kezébe!
Szálljon erre házra
Az Isten áldása!

A bennevalóját
Indítsa vigságra!
Ha nem annak szalonnát,
Kifurjuk a gerendát,
Hip-hopp farsang,
Léregi farsang!

Akkora szalonna,
Mint a mestergerehda,
De jó volna, ha volna!

Dicsértessék!

Marcali, Orsós Károly, 1920.

Elmulott a hosszú farsang,
Sirassák a lányok,,
Sirassák a lányok
Itthol-maradások,
Kinek a nagy méfeg miatt
Ráncos a szoknyájuk.
Hegyes-hegyes disznóláb,
Hegyes-begyés szarkaláb,
Ku-ku-ku-ku-kú!
Itt is adtak, amott is
A jámbor házaknál,
Kelj föl gazdám, kelj föl
A vetött asztalodra,
Tele poharadra!
Adjon az Isten
Ennek a gazdának
Négy kis ökröt,
Négy kis bérest!
Aranyekét a földjébe,
Aranyostort a kezébe,
Szálljon erre házra
Az Isten áldása,
A benne lakóját
Indítsa vigságra!
Ha nem annak szalonnát,
Kifürom a gerendát,
Hip-hop, farsang,
Löre-gő rajta!
Bokrétás a kalapom,
Mire hazaértem,
Azt is elvesztettem.

Pogányszentpéter, Molnár Imréné, 1918.

215

Aranyekét a földjébe,
Aranyostort a kezébe.
Szálljon erre házra
Az isten áldása,
A bennevalókat
Indítsa vigságra.
Akkora szalonna,
Mint a mestergerenda,
De jó volna, ha volna,
Dicsértessék a Jézus Krisztus.

Elmúlt a hosszú farsang,
Sirassák a lányok,
Sirassák a lányok,
Itthon maradásuk,
Kinek a nagy méreg miatt
Ráncos a pofájuk.
Egyen-begyem disznóláb,
Egyen-begyem szarkaláb.
Ha nem annak szalonnát,
Kifúrom a gerendát.
Hip-hop farsang,
Főleg farsang.
Bokrétás a kalapom,
Mire hazaértem,
Azt is elvesztettem.

Pogányszentpéter, Asszony-kórus,

Jó estét tisztelt házigazda!
Messziről jöttünk, nagyon megéheztünk.
Azt hallottuk, disznóvágás volt, azé betévedtünk.
Megkérjük a házigazdát,
Adjon egy kis háját, máját, szalonnáját.
Ha nem ad máját, szalonnáját,
Isten borítsa fel a disznóórlát.

Igal, Csécs Ferencné, Gajdesz Elza, 1921.

Felesnap i közömbö
Farsangi "

Elmúlt már a hosszú farsang,
Sirassák a lányok,
Sirassák a lányok
Itthol maradásuk,
Kinek a sok méreg miatt,
Ráncos a szoknyájuk/pofájuk/.
Hip-hop farsang,
Héj regő rajta.

Pántlikás a kalapom,
Mire hazaértem,
Azt is elvesztettem.

Adjon a jó isten
Ennek a gazdának
Hat szép ökröt,
Két kis bérest,
Aranyekét a földjébe,
Aranyostort a kezébe.

Szálljon erre házra
Az isten áldása,
A bennevalókat
Indítsa vigságra.

Ni-ni-ni-ni-ni-ni,
A nyársam is üres,
A hasam is éhes.
Aki nem ad szalonnát,
Az is legyen éhes.

Pogányszentpéter, Keszler Pálné,

Máma vagyon Szent Balázsnak,
Máma vagyon napja.
Ide figyelmezzetek,
Tanulságot tegyetek.
Az úr akaratja,
Az által, mutatja
Örömét a háznak,
Asszonyának, urának.
Össze-vissza barangolunk,
Hogy valamit kapjunk,
Adjon az isten
Ennek a háznak
Két kis ökröt,
Két kis bérest.

Húshagyó keddi szokások

"Szoktuk csinálni a tükehusást. Ha lány vót eladó, szoktunk menni köszönteni, férhözmenést kívántunk a lánknak, s elkészítettünk, este. Akkor kívül odakötöttük a tükét az ajtóhoz/kilincsre/... Az asszony reggel aszongya a Marinak, ergye ereszd ki a tyukokat, mer má világosodik.... A lány huzkodta a tükét, s mondta, hogy anyám, nem tudok kimenni... Az anyja aszongya, jaj, te nem mész férhöz az idén!"

A tükehusásnak sokféle változatával találkozunk Somogyban: több faluban nem kötötték az ajtóhoz, kilincshez a fadarabot, hanem neki-támasztották az ajtónak - mint pl. Torvajon stb. -, s amikor reggel kinyitották a konyhaajtót, a fatuskó bezuhant. E gyakorlatnál a szokás főleg fallikus jellege domborodik ki, amit az is bizonyít, hogy a tréfacsinálók - megvárván az esetet - be is kiáltották: Nesze ek kő neked! vagy: Ijjen kő neked, mert nem menté férhöz a farsangba! /mondotta Ájzert Jánosné Torvajon/.

A tuskóhusás másik változatánál "vályuhuzással" /baromfi itató/ találkozunk, amit a legények kötélen húzva, lopakodva tettek a lányosház ajtajába. /A szokás változatairól még később szólunk/.

A maszkás-alakoskodó, tréfálkozó farsangvégi "mókázásnak" számtalan változatát leltük meg megyénkben. Ez a szinesség pl. Siófokon nem volt szokásban. A felvonulás helyett a pincészerzés volt divatban, amikor is egy lovas-kordéba ültek fiatal legények, lányok /gyakran a szülők is/, s nagy hangoskodással, énekszóval kimentek a pincéhez mulatni-szórakozni. Ekkorra többen tartogatták a már erősen fogyó borukat, hogy húshagyó keddre feltétlen legyen, amire jó kedvre derülhettek. /mondotta Jelinek Pál/1898/ Siófok/.

Balázsolás/Vitnyéden/

"Mennek a gyerekek, csinálnak ijjen hosszú fakardot, meg sarkantyút csinálnak sörösüveg tetőjiből drótra, osztán fölkötik a csizmájukra, s bemennek: Szabad-e balázsjárnyi?"

Emlékezzél házigazda,
Ma van Balázs napja,
Hogy többször is megélhessük,
Az Uristen adja,

Kérjük ajándékát,
Adja szent áldását,
Távoztassa minnyájuntul
Torkunknak fájását!

Elmúllik a rövid farsang,
Mi azt ne sirassuk,
Sirassák a lányok,
Otthonmaradásuk,
Kinek a nagy méreg miatt
Ráncos a pofájuk.

Csald meg asszony az uradat,
Költsd el keresményit,
Ne sajnálod megoldani
A pénzes erszényit,
A nyársunk is üres,
A hasunk is éhes,
Ne sajnállad megoldani ,
Nekünk jól megfűzess!

Ha nem annak szalonnát,
Levágjuk a gerendát!

"Akkor belevágnak a gerendába, s akkor kapnak szalonnát,
husoskolbászt"

Vitnyéd/Kapuvári gyűjtés alkalmával/

87
Balázs/és farsang/-köszöntő

Emlékezzünk, hogy meglészen
Szent Balásznak napja,
Mesterünknek akaratját
Ezáltal mutatja.

Öfömöt a háznak,
Asszonynek, urának,
Hogy hirdesse éneklését,
Ugyanazt tanítja.

Gyazda gyorsan,
Kejj föl mostan,
Hozz minekünk jó bort,
Valamid csak van házadnál,
Mindenedet csak hozd,
Nézd, a nyársunk üres,
A gyomrunk meg éhes,
Ne sajnáljad szalonnádat,
Nekünk jól megfűhess.

-
Asszony csal' meg az uradat,
Költsd el keresményét,
Ne sanáljad megoldani
A pénzes-erszényét.
Tudjuk, hogy kiméli,
Aztat nem reméli,
Hogy mahőlnap másra marad,
Mikor nem izz véli.
Hját öregek, ti szegények,
Miért szomorkodtok,
Talán bizon szerencsétlen
Öreges sorsotok?

Lány nem férhez menni,
Galibát szerezni,
Hanem világot megvetni,
Hol az olvasórok?
Ma vagyon hát Balázs napja,
De azt ne sirassuk,
Sirassák a lányok,
Ottholmaradások,
Kiknek a nagy méreg miatt
Ráncos a szoknyájuk.

Horvátkút, Ihász Györgyné, Tóth
Mária, 1913.

87

Emlékezzünk Szent Balázusra,
Hogy ma vagyon napja,
Hogy még többször megérhessük,
Az isten azt adja.
Adjon az Isten
Ennek a gazdának,
Négy szép ökröt, á
Két kis béröst,
Aranyekét a földjébe,
Aranyostort a kezébe,
Szálljon erre házra
Az Isten áldása,
A bennevalókat,
Indítsa vigságra.
Dicsértessék a J. Krisztus!

Pogányszentpéter, Nádas Imréné, 1920.

25

"Szent György napján köllött megcsapkonnyi a marhákat is, a disznókat is, a baromfiakat is, ijjen nyirfaággal, hogy semmi rossz ne férhessen hozzájuk".

26

"Valamikor sok kódis járt a faluba és azt éneiköte, hogy:
Szent György napján himet varrtam,
Márok napján megvakútam.
Kérdezték tüle, hogy mér? azt mondja, hogy azt nem szabad Szent György napján varrni, mer az Isten megveri azt... Hát én is úgy jártam drága gyerekeim! - És ezt mindenhol elmondta, ahová csak bement"

"Szent György napján nem jó varrni, mer akkor bevarrjuk a ti-
kok valagát. Meg elmentünk az erdőbe, nyirfaágot töröeltünk le.
Aztán kitüzdeltek az istállóajtóba, disznóajtóba, kapura, fára,
mindenhova, hogy a boszorkány meg ne nyomja az embereket, meg
az állatokat... Hogy ha varrtunk, akkor azt mondták, hogy ha:
Márok napján varrogattam/Szent György napján megvakúltam.
Ezért nem szabadott Szent György napján varrni.. Meg Márok
napján sem szabadott, mer a régi kódis azt mondta, hogy var-
rogatott, osztán megvakút. Ugy hallottam a mamámtul"

Pogányszentpéter, Mitnyek Mihályné, 1921,

27

Matej 20, Szent György - ne 17/2.

Hát, ezt én is megcsinyátam; és igaz is lett.... Gyuri bácsinak hitták azt a bácsit, aki arra gyűtt, még meg is szállított: Mariska micsinyász? Hát, Gyuri bácsi, eszem ezt az almát! - Ojjan nevű uram lett, - György.

- - -

".... amikor megszület a kisgyerek, akkor piros almával megreszelik, lesimitják az arcukat, akkor egész életükben ojjan pirosak, egészségesek lesznek a kicsik, megmarad ojjan szép pirosnak az arca nekik, míg csak él."

- -

☞ Szent György napján elmentünk hajnalba a harmatba megmozsgózni. A harmatba megmozsgóztunk, de nem törüköztünk meg, azért hogy ojjan gyöngye legyen mindig az arcunk, mint a harmat, amijjen gyöngye. De ez mindig napfőkölte előtt kellett megcsinyáni Szt. György napján". 28

Április 25-én, Márok/Márk/ napján körmenetben mentünk elől a határjárásba. A pap ment elül, s a kántor, aztán meg a nép. A határkerülsbe mentünk régen, de most má nem. Akkor kimentünk ide a határ szélébe a buzatáblákhoz. Ott imádkoztak. Az evangéliumot. A világ négy tája felé fordul közben a pap, közben a szentölővel-szentölt viz van benn-megszentöli a határt. Előtte azonban a Mindenszentek litániáját énekültük menet közben. Utána történt a világ négy tája felé fordulása a papnak, hogy megszentelje a terményt, búzaszentelésnek is mondjuk.

Hallgasd meg, hallgasd meg,
Hallgasd meg Uram könyörgésünket,
Engedj minékünk szép csendes essőt/időt/,
Kegyelmes Isten, irgalmazz minékünk.

Hallgasd meg, hallgasd meg,
Hallgasd meg Uram könyörgésünket,
Engedj minékünk szép tiszta időket,
Mennybéli Atya-Isten irgalmazz minékünk.

"Ez itt történt Mesztegnyén, kinn a hegybe. Jóna vót a neve, pásztoreMBER vót. Ugy nevezeték, csufúták a többiek, hogy "ördögember", mert ijjen ördögös vót, mindenhő értett. Egyszer ement kérőbe ehhez a Pamuki Margithoz, és nem ment ahhoz a fiatalemberhő, akivel ment ő kérőbe. Aszonte nekije, ezt megkeserülöd, hogy nem menté el hozzá. Hát, még egy hét se tellett bele, szegény, megnyomorodott, úgy hogy még mái napig is nyomorult... Köbe emenet-Mónár Margitnak hitták azt a leánt-, ahhol is vitt egy fiatalembert kérőbe, ez az ördögember. Alacson, kis fiatalembert vitt, s a lány nem akart elmenni hozzá... Itt szólta el magát, amikor aszonta neki: ha nem mégy el hozzá, azon a médon jársz, mint a Pamuki Margit! - Aszonta a lán, hogy ő nem bánja, de akkor se megy el hozzá... akkor sirtak-rittak idehaza, az anyja is, a tesférje is könyörögtek neki, hogy menjen csak el ahhoz a fiatalemberhő, hogy nem úgy járj, mint a Pamuki Margit, hogy örökké hibás maraggyá. Osztán elment ahhoz a fiatalemberhő, így nem történt semmi bajja, Ez szót fogadott az ördögembernek, meghát könyörgött neki a tesférje is, meg az anyja is, hogy csak menjen el hozzá..... Ez az ördögember az én uram is túl akart fogyni, mkkor idegyüttünk, mer a második évbe az én uram lett a csordás, de az ördögember is kart, de annak nem adták neki, mer tudták, hogy mijjen, soknak szerencsétleséget csinált. Ártanyi is tudott az állatoknak is. Aztán, hogy az én uram lett a csordás, itt is akarta a rontást; kétszer megfuttatta a marhákat, Az uram kihajtott a legelőre, s a marhák megfordútak, összedőftek, futóra hazáig! De harmdszor má nem tudta, mer akkor már az én uram is hozzáfogott a tudalmáho..... én csak annyit tudok, hogy az uram az édesaptyátú tanúta, hogy: a bottyát letette, rátette a kalaptyát, s ha legeltek az állatok, hogy széjjel-szanába, hogy még a szélit se látta, de az mind egy csomóra gyütt.... Ezt az uram az aptyátul tanulta, mer az is pásztor volt és a pásztoremberek sokmindent tudtak"-

"...hogy aki fogval születik, hogy megvannak a fogai, má két sor foga megvan, a harmadik sora is bellürü má gyün, hogy azok a garabanciások. Azt ēviszi a garabanciás-ördög, elrabolja és akkor ojjanokból vannak a garabanciások... ēviszik az a babát, és azt nevelik fő garabanciásnak."

Mesztegnyő, Sebestyén Györgyné, Henger Margit, 1912,

Advent, karácsony szokásai és hiedelemvilága Torvajon.

Dec. 13. Szent Lúca napja, a népszokásban lucázás-kotyulás szöveges-énekes köszöntői között mind a régebbi, mind az újabb köszöntőformák tartalmaznak archaikus és tréfás-humoros elemeket is. Ime az egyikő

Lúca fekszik ágyában őrző angyalával.

Gyere pajtás menyjünk el,

A mennyországot nyerjük el.

Ha mi eztet elnyerjük,

Boldog lesz az életünk.

Kity-koty, kity-koty,

Maj hajná lesz,

Maj megvérad, maj reggē lesz.

Szónak a kokasok.

Kēteknek annyi csibéje legyen,

mint égen a csillag,

a földön a fűszál.....stb.

-a stófa elmondása után dőrt szórtak rájuk, amit fel kellett szedniök. Más vidéken, szakajtóból vagy rostából kukoricát szórtak a luvázók fejére, ismét más fauba pedig a szitán át vízzel locsolták meg a kotyulókat, hogy bőséges legyen a csirke és tojás. A régi hiedelem szerint ezzel még még mindig nincs vége a bőségvarázslásnak; a háziasszony a luvafát/amin a gyerekek ülve mondták a köszöntőt, fölkapta/és tyúkólba sietett "megkurkászni" a "tikokallát", s az alábbi varázs erejű mondókat suttozta: "tojjátok, kotyujjátok, tojjátok, kotyujjátok", vagy pedig: "Az án tikom toja-toja, szomszédé csak kofás-kota". Egyes falukban ez a varázslatos mondóka már akkor megkezdődött, amikor a kukoricút, vagy vizet a gyerekekre szórták-, az alábbiak szerint: "Hijjad annyuğ, hijjad, hijjad". -Általános szokás, hogy a kotyulófát a szomszédból kellett-lehetőleg a vessző-fakerítésből letörve a másik szomszádhoz ellopni, hogy a szerencsét innen amoda átvigyék. -A háziasszony ezen a napon minél többet igyekezett úgyben maradni, más helyen szoknyáját szélesre tárva guggolásban maradni, szinte imitálva a kotlós tyúk helyzetét.

Az is általános szokás volt, hogy Lucakor először ne nőszeméllyel találkozzanak, hanem férfival; gyakrak előfordult, hogy a tojásbőség biztosítása végett nemcsak arra törekedtek, hogy azt először meglássák, hanem be is hívták, sőt a képzelt hatásosság, eredményesség kedvéért még le is ültették; ennek érdekében megkinálták egy kis pálinkával, vagy harapnivalóval. -E bőségáldást várás néhány motívuma áterjedt Torvajon még az "ujesztőre is" /jan. 1-re/. Pl. amikor Kvaszniczáné tejbegyűjtési

szolgálatot is teljesített a paraszti munka mellett; a régi öregek szokása szerint mindig ügyelt arra, hogy az év első napján az első kanna tejet férfi hozza be. /ezt némi kis csalafintasággal könnyen megoldotta. /Ennek a férfinak is kijárt a féldeci pálinka.

Karácsony

Karácsony másodnapján a leányok korán összesöpörték a szemetet és a karácsonyi asztal hulladékát, s ezt egy kupacba a ház elé öntötték le és ráálltak - mintha valakit ténylegesen várnának -, valójában azt lesték, hogy ki, illetve milyen nevű férfit látnak meg először. Az öregek hiedelme szerint, amelyen nevű férfi jött először, olyan nevű lesz majd a jövődébéli férjük.

Gyakran karácsonykor az éjféλι mise után cédulára irtak férfi neveket, s ha azok közül valamelyikkel álmodott a hajdon, az lett a férje a következő évben. Ezt egyesek Lucakor csinálták. E naiv hit és szokás-gyakorlat rokon változata az, amikor Lucakor irtak papírdarabkákra férfi neveket /tehát tizenháromat/, és naponta eldobtak, vagy elégettek egyet-egyet; s akinek a névcédulája megmaradt utóljára, az lett a férjük a következő évben; más falukban gombócba tették bele a névcédulákat, és akinek a neve először feljött a forró víz tetejére, az lesz a vőlegényük. /ez eseteknél tehát 13-as szám szerencsehozó volt/.

Kottán néni /1903/ édesanyja szokása alapján az éjféλι miséről hazatérve mindig felhúzta a "harmatgyöngye vézet", aminek életerőt, egészségbiztosítást, szerencsét tulajdonítottak. Ez az "apokrif szentelmény" visszanyúlik az egyház által is honosított vizszenteléshez /mint azt tapasztalni fogjuk majd egyéb szentelmények esetében is/.

Ugyancsak a bőségvárás nyilvánul meg abban a hitükben, hogy: ha az éjféλι misekor sűrű-csillagos az ég, akkor a következő esztendőben gazdag kukoricatermés lesz.

Karácsony vigiliáján színgye mindenki böjtöt tartott, egyesek teljesét, mások néhány szem gabonát ettek csupán; gyakran betartották azt az aszketikus böjtölést is, hogy először csak az éjféλι mise után ettek. Egyes helyeken csakis kocsonyát. A kocsonya-csontot azonban nem volt szabad a tányéron hagyni, hanem az eladó lány dobta ki a kutyának, aki azt figyelte, hogy melyik irányba, melyik ház felé viszi a kutya a csontot; s ahol megállt vele, arafelé megy férjhez a lány. Másik változata a csonttal való praktikának az volt, hogy ahol több nagylány volt, ott "orgyalevest" főztek, s a lerágott csontot minden lány igyekezett mielőbb a kutyának dobni. Akiét először felkapta az állat, az a lány ment férjhez leghamarabb /karácsony első napján/. Nem feladata kötetünknek, hogy a decemberi ünnepek - akár csak egyikének is - minden hiedelem anyagát leírjuk, hiszen ebbéli gyűjtésünk egy újabb kötetet igényelne.

Luca fekszik ágyába,
 Órzó angyalával.
 Gyere pajtás, menjünk el,
 A mennyországot nyerjük el!
 Ha mi aztat elnyerjük,
 Boldog lesz az életünk.
 Kity-koty, kity-koty,
 Maj hajnal lesz,
 Maj megvérad,
 Maj reggē lesz,
 Szólnak a kokasók !
 Kéteknek annyi csébéje legyen,
 Mint az égen a csillag,
 A földön a fűszál!
 Kéteknek van egy macskája,
 Egye meg a legvényebbik gazdája.
 Luca, Luva, kity-koty!
 Luca fekszik ágyába,
 Órzó angyalával,
 Gyere pajtás menjünk el,
 Mennyországot nyerjük el,
 Ha mi aztat elnyerjük,
 Boldog lesz az életünk

"...ránk szórtak egy kosár diót, s azt fel kellett kapkodnunk. A fát, amin ültünk az bátyámmal, a gazdasszon fölkapta, kivitte tik-ólba és megkurkászta vele a tyukokalját, hogy jó tojók legyenek, s mondta: Tojjatok, kotyuljatok, tojjatok, kotyuljatok!

Torvaj, Kvasznicza Gyuláné, 1925.

"...Nem szabad vót varrni Lucakor, mert akkor nem tojnak a tyukok, bevarrják a seggüket... Az öregasszonynak feküdni kellett sokáig, hogy kotyujjanak a tyukok, s amennyire csak lehetett a női szeméjt mellőztük a háztul, az elvitte a szerncsét... mindig azt vártuk, hogy féfi személ jőjjön előbb, leült a lóca szélére s megkináltuk egy kis pálinkával, ha nem akart bejönni...

Torvaji fosztó-asszonyok

Luca-szék

De mégis mint má kezdtem leírni nekije, hogy a ³¹⁰⁹
7, kecsmáros fija mikor hazament és mondta nekije, a fonóházhoz
jártak, aztán a nagypapám legényke vót na ugymondjuk, mivel gas-
dag gyerek is vót, tartotta magát és aztán ottan a menyecskék,
lányok odajártak nyolcan-tizen, egy drótra akasztott piszta mécs,
olyan olajos mécs, aztán abba vót a bél és ráöntve az olaj, az
eggyik legény v. fiatalember, mer menyecskék is vótak, nemcsak
lányok, az eggyik piszkálta le ahamvat róla, hogy szebben égjen
a másik meg fütöttekin a búbos kályhát.

3109

Asztán az egyik fiatalember azt mondta a nagypapámnak, hogy te Laci hónap én emegyek disznóölésre, nem fűtené én helyettem? Hát persze a papa váduta és büszke vót rá,, hogy mer ű vót a legfiatalabb legényke, na asztán másnap amikor a felesége, elment, a fonóba, a papa meg ellenkedett vele, hogy Juliska, ha nem is gyün el a Jóska én elkísérlek egészen az ajtóig, nem mer ám oda gyünni egy boszorkány és egy kísértet sem, ameg azt mondta nekije, az egy bátor kismenyecske lehetett, nagy legény vagy Varga Laci, de Luca széket nem mernél csinálni, pedig gyün ám, nem-e azt mondja a nagypapám, csinályok is, tekergődtek a fogadások a fiatal férfiak között, hogy a nagypapám, hogyha nem csinálja meg a Luca széket, mer ez a fonóbál, vagy fonóház, húshagyóig szokott tartani, amikor húshagyó vasárnap vót, akkor vót egy nagy bál, a fiatalasszonyok vitték az ennivalót, fiatal emberek a bort, farsang utolsó vasárnapja, no asztán a nagypapám azt mongyja, hogy én le liter bort fizettek, ha nem csinálom meg, azok meg mondták, ha nem ülsz rá akkor is fizeted, meg is csinálta a nagypapa, elkezdte mert másnap volt a Luca, második nap, első nap a deszka padot, úgy hogy minden napra egy-egy láb, a szék kifúrás egy ék, hogy a 13 nap mindenféle legyen meg, karácsony estélig. Akkor karácsony estére a kocsmárosnak az a fia hazaért, akivel a papa olyan testi lelki jó barát volt, annak mindjárt elmesélte, hogy Luca széket csinál, hát annak se köllött több hát mind a ketten rá is ülnek meg egyeztek, de még ceruzát is visznek velük meg papírt minden híres boszorkány nevét felírják. A széket a templomba vitték, min van a harang a harang kötél mellé csináltak egy késtával egy kört az volt az ő birodalmuk. Na most asztán az egyik az egyik felüült, a papa meg másik felü, lesték, hogy azok a szarvas boszorkányok, mikor mennek be. Azt mondták a boszorkányoknak, hogy nyő szarvuk, dehát űk egy fijs boszorkányt se látták, de amikor elment a kocsmároshez, mondta neki, hogy mennyenek főla székért és hozzák le. A kocsmáros olyan lett mint a megvadult bika, kitagadással fenyegette a fijas. Kitagadja még a házból is, no akkor asztán elmentek, hát nem is köllött több egy fiatalnak. Ementek a székért és föl vitték a templomba. Mikor elmentek a kocsmáros a feleségének elmesélte, hogy mi van itt, itt van nógy gyerek, aki különben mézsáros is vót. Asztán a koc meg kecske szarvakat, tettek a fejükre, ha kigyünnek majd a templomba jó elverik űket, elverik avva akartak menni úgy, hogy ulyant a Varga Laci még nem kapott.

De arról nem számítottak, hogy a kocsmáros fia is velük legyen. Akkor ez a fiatalasszony meg a kocsmáros felesége, hogyan ezek ulti bement és súgja nekijük, mi készül itt, ki ne gyűjjenek addig a templombu, amig a többi népek, nem gyűnnek a templombu ott várják őket a gyerekek a papának az ellenségei, na aztán nem is gyűttek ki, szépen mikor a népek kezdtek menni, a papa fölkapta a széket a hóna alá, elvitte futóra a kocsmához, földhöz vágta széjjel esett. De ott állt az a négy gyerek is a szarvakkal a fejükön készen várták, hogy majd /a kocsmáros öltöztette föl őket, mert komolyan meg akarták verni a papát/ hát, hogy boszorkánynak gondolják őket, na és aztán azt mondja a kocsmáros sem haragudott mer a földhöz vágta széket, e tüzeték, na erre nem ül többet senki, gyertek ti boszorkány lesők, tisztelem azt a csaváros eszeteket, most én fizetem azt a boszorkány áldomást asszonya mer derék gyerekek voltatok. Ez az ü rátartóságáért vót, a papám nem hitte el, hogy vannak boszorkányok, de ü megcsinálta virtuságból a boszorkányszéket, a luca széket, a lucaszék csodálatos volt, új csizmát csinátattak nekije a szülei karácsonyra. Aztán előtte majd mikor a csizmát fölakarta húzni karácsonyba óvadás volt, éjjel meg oán kis por hó, hát aztán nem látszott, hogy hán van jég a papám meghát olyan nagy büszkén, hogy majd megnézi az új csizmát, olyan fényes lágos szára vót ám, olyan messze nyirkogott, hogy csak úgy sirt, jaj a Varga Laci gyim a misére, nem oda figyelt elesészt a lába alaja került, a térde kifordult, helyretették úgy vitték haza, de a térdin egy bib megmaradt, azt mindig megtapogattuk mikor azt elmesélte, lássátok azt mondta, azt kaptam a kevélségemért figyelmeztetőnek,

8. Eccc a sogór bácsimmal itt voltak nálunk, beszélgettek azt mondja egy alkalommal a papa, hát Jóska fiam én tudom azt mongya, hogy ez a monda neviről, hogy ki, ezek mind olyan kutya-macska barátságba élnek. Énnekem meg ez fültünt, vártam, hogy menjenek el megkérdeztem a papát, hogy miaz a kutya-macska barátság, hisz nálunk is van kutya is macska is mégis megvannak. Ha asszongya, ha kíváncsi vagy megmondom. Ez még kezdődött azt mongya a paradicsomba az őszüleinknél.

A kutya az egy hü állat az az Ádámot kísérette, de a macska az az Éva anyánk körü durussot, ezek egymásnak azt mondja mindig a szemire hányják, hogy milyen haszontalan állatok, hát azt mondja az Ádám adott a kutyának egy darabot a macska is hizelegni akart, hogy fölugrik majd az Éva anyánk ölibe. Dehát mivel az Éva anyánknak nem volt szoknyája a bőribe kapaszkodott, abból kiserkent a vér, az Éva anyánk oron kopantotta, eszalatt, a kutya meg utána, föl a fára fölkergette, ott assongya a farkát csóválgatta mondogatta nekije assongya, gyere föl hires ha tudsz, fogj meg, hát a kutya meg nyugodtan a fa alá feküdt, várta, hogy maj legyüssz assongya, hát má mikor megunta a macska keservesen elkezdett nyivákolni, hogy maj az Éva anyán maj segíti, úgy is lett eparancsuta onnan a kutyát, de a kutya megszégyenítve érezte magát, és amikor az Éva anyánk nem vette észre, meg-meg reszentette, a kutya a macskát, hát assongya kislányom imen van assongya, kutya-macska barátság, ameddig egy kutya lesz a világon
meg egy macska ez így is marad.

Mink meg nagyon örültünk neki, és nevettük, hogy így is van. Pedig látszólag nálunk is meg is volt a kutya meg a macska, de mikor nem vettük észre nálunk is fölfuta bizony a fára.

9,

Várták a betyárt a kocsmába megmondták a panduroknak, hogy hátsó kis kapun szok bemenni, hát mi történt, este megin várják aikonyatkor maj megy a komisszárus a két lovat az egyik pandurral a kerítésbe állította, hogy kéznél legyenek ne belül, hanem kívül az út mentén, ő maga bebújt a söntésbe, a másik pandúr az ajtóhoz, az ő lovat meg ahhoz a kertek kiskapunak a tetejére akasztotta kantár fogva nehogy megkötve legyen hogy még vesződés legyen az eloldással, könnyen föltudjon rá ugrani. Észrevette eszt a betyár ment is csak azt mondja, mikor meglátta ott a lovakat, egyszerlen a komisszárus lovára fölugrott és isten kenddel a nótát már másnap a többi betyárok már tudták.

Lucaszék, hétfejű sárkány

Tóth Lajos,

Tizenhárom napra előtte készítették a lucaszéket, alá csinált mag-³¹⁵³nak egy várt, egy, egy kis széket. Mondta: most jön a Kati néni, meg ez, meg az, ilyen szarva van. Megmondták sorába hogy melik a boszorkány. Aki ilget kilesett, még a mestörgerenda is rengett.

3.

Karácsonyéjjel nem jó a szenteltvíztartóba bele nyulni. Megrontják az aki belenyúl.

Tóth Lajos bácsi mesálta, hogy ő pásztörember vót. Vót egy öreg ember az erdőbe, tanyázott. Te fijam, azt mondja a Lajos bácsinak, hajtsd haza a malacokat, mer olyan eső lesz félórán belül, hogy mindet elviszi a víz, mer gyün a sárkány, a hétfejű sárkány hozza a vihart. Ő zavarta ám föl az állatokat a hegyre, a dombtetőre, akolba. Olyan vihar gyütt félórán belül, hogy ott nem maradt volna egyetlen jószág sem. Bementek utána, keresték az öregembert, de nem találták.

.....alatt arattunk, ez a mi lányunk kicsi vót. azt elaludt a napnak így hanyatt. Nagy fölégett az arca, hogy elvittük velünk. A napam akkor bete g vót, anyám is aratott. El köllött vinni. Vótak nekünk lovaink, vittük a kocsin. De nem maradt meg egyedül. Mondtuk neki, feküdj le, mer kiszurgya a tarló a zsemedet. Addig nyihácskót, addig elnyihácskodta magát, elaludt. Hát én aztán megyek a kislányt megnézni, hogy nem rén e, ha alszik letakarom a szemét vagy kévét viszek oda, hogy ne süsse a nap. Hát én még soha nem láttam így a zacsai erdő sarkában, mondom jaj Jóska mi az abban a fölhőben? De annak úgy járt a sarka. Erre így mondja a Jóska, gyere menjünk haza.

Cédulára irtunk férfi neveket, s a fejünk alá tettük. Ha valamikkel álmodtunk, az lesz a vőlegényünk. Ezt szoktuk Lucakor, meg akvácsenykor is csinálni.

Máskor meg gombócba tették a cédulát, samellik előbb följön, ojan nevű lesz a vőlegény.

Ha kocsonyás tányérba összegyűlt a csont, azt kidobták a kutyának, és amerre elszalad vele, arra felé mentünk féhez.

A nagynénémnél főttünk orjából levest, aztán minden egyes orjacsontot kiraktuk a tányérra és kitettük. Amejjiket előbb elvitte a kutya, az ment előbb férhöz közülünk.

Éféli misérü-karácsonykor-hazaérve vizet huztunk. Aszonta ódesanyái hogy ijjenkor a harmatgyüngye-vizet húzzuk fel, hogy egész évben egészségesek legyünk.

Mikor éféli misérü jöttünk ki, és sűrű csillagos az ég, akkor a következő évben jó kukoricatermés lesz.

"Valamikor sok kódis járt a faluba és azt éneklte, hogy:
Szent György napján himet varrtam,
Márok napján megvakútam.

Kérdezték tőle, hogy mér? azt mondja, hogy azt nem szabad Szent György napján varrni, mer az Isten megveri azt... Hát én is úgy jártam drága gyerekeim! - És ezt mindenhol elmondta, ahová csak bement"

"Szent György napján nem jó varrni, mer akkor bevarrjuk a ti-
kok valagát. Meg elmentünk az erdőbe, nŕirfaágot törzeltünk le.
Aztán kitűzdeltük az istállóajtóba, disznóajtóba, kapura, fára,
mindenhova, hogy a boszorkány meg ne nyomja az embereket, meg
az állatokat.... Hogy ha varrtunk, akkor azt mondták, hogy ha:
Márok napján varrogattam/Szent György napján megvakúltam.
Ezért nem szabadott Szent György napján varrni.. Meg Márok
napján sem szabadott, mer a régi kódis azt mondta, hogy var-
rogatott, osztán megvakít. Ugy hallottam a mamámtul"

Pogányszentpéter, Mitnyek Mihályné, 1921,

Luca köszöntő

Eljöttem én reggel
Luca köszöntésre
Luca fekszik ágyában
Két őrző angyalával

Gyere vissza menjünk el
Menyországot nyerjük el
Ha mi aztat elnyerjük
Boldog lesz az életünk

Kitty-kotty majd hajnal lesz
Majd megvirrad, majd reggel lesz
Szólnak a kakasok, rínek a malacok
Gelegonya kettő, nekem is van kettő
Kitty-kotty
Kétek lányának akkora csöcse legyen,
mint a derikorsó

Kitty-kotty majd hajnal lesz
Majd meg virrad majd reggel lesz
Gelegonya vesező az én tüköm kettő
Kettő a golója hermafik a tolója
Kitty-kotty majd hajnal lesz,
majd megvirrad, majd hajnal lesz
A kentek kotlásának annyi csibéje legyen
mint égen a csilleg
Kentek disznájának olyan hosszú kalbásza legyen
mint a villanydrót
Kitty-kotty, kitty-kotty majd hajnal lesz

Majd megvirrad, majd reggel lesz
Kentek disznájának akkora sonkája legyen
mint a szekénderék
Kitty-kotty, kitty-kotty majd hajnal lesz
Majd megvirrad, majd hajnal lesz
Kitty-kotty, kitty-kotty gelegonya vessző,
Nekem is van kettő .

Jó reggēt a Lucának!
Luca fekszik ágyába,
Mennyország kapujába.
Gyere Luca,menyjünk el,
A mennyországot nyerjük el,
Hogyha aztat elnyerjük,
Boldog lesz az életünk.

Kity-koty,gelegonya kettő,
Nekem izz van kettő.

Kētek asszonyának
annyi tojása,csirkéje legyen,
Mint az égen a csillag.

Kity-koty,gelegonya kettő,
Nekem izz van kettő.

Kētek asszonyának
annyi kacsája,libája legyen,
mint a réten a fűszál,

Kity-koty,gelegonya kettő,
Nekem izz van kettő.

Kētek emberének annyi lova,
csikója,borjuja,tehene legyen,
mint a réten a fűszál.

Kity-koty,gelegonya kettő,
Nekem izz van kettő.

Kētek asszonyának
annyi vaja,teje legyen,
mint a kutba a viz!

Kity-koty,gelegonya kettő,
Nekem izz van kettő,

Kētek asszonyának akkora csöcsi legyen,
mint a bugyogóskorsó!

Kity-koty,gelegonya kettő,
Nekem izz van kettő.

Ketek disznójának ojjan vastag szalonnája legyen,
Mint a mestörgerenda!

Kity-koty,gelegonya kettő,
Nekem izz van kettő.

Kētek emberének annyi buzája legyen,
Hogy szakadjon le a pallás!

Kity-koty,gelegonya kettő,
Nekem izz van kettő.

A házigazdának annyi bora,
pálinkája legyen,
mint a kutba a viz!

Kity-koty,gelegonya kettő,
Nekem izz van kettő.

Dicsérjük a Jézust!

Bize,Károly József,1905.

Lucázás-kotyulás

Luca, Luca, kity-koty,
Galagonya három,
A pálinkát várom,
Ha nem annak szalonnát, ^é
Levágom a gerendát,
Ha nem annak körtét,
Elviszem a Böskét,
Aggya meg az Isten,
Keteknekannyi csibéje legyen,
Mint az égen a csillag, csillag,
Luca, Luca, kity-koty!
Aggya meg az Isten,
Kenetk ludjának annyi zsábája legyen,
Mint az égen a fűszál, fűszál,
Luca, Luca kity-koty!
Aggya meg az Isten,
Ketek dísznájának
Akkora szalonnája legyen,
Mint az ajtó, ajtó,
Luca, Luca, kity-koty!
Aggya meg az Isten,
Ketek dísznájának
Akkora hája legyen,
Mint a csöbör, csöbör.
Luca, Luca, kity-koty!
Aggya meg az Isten,
Ketek tyukja ülje meg ezt a tojást,
Mint én ezt a szómát, szómát.
Luca, Luca, kity-koty!
Ketek tikja tojjék,
A másé csakgyék,
Hajnalodik, látom,
A pálinkát várom.

Kisbárapáti, fiúk. + Zoltán és Mária kislányok

Jó reggelt a Lucána!
Luca fekszik ágyába,
Gyermepajtás, menjünk el,
A mennyországot nyerjük el,
Ha mink aztat elnyerjük,
Boldog lesz az életünk.
Kity-kity, kity-koty!
Gelegonya kettő,
Nekem izs van kettő,
Kettő a golója,
Harmadik a tolója.
Ketek lányának akkora
csöcse legyen, mint a bugyogóskorsó
Ketek hizájának ojjan vastag
szalonnája legyen, mint a mestergerenája!
Ketek hizájának annyi^{zsv}rgya legyen,
Mint a kutban a víz!
Keteknek annyi csibéje legyen,
Mint az égen a csillag,
Fődön a fűszál!
Ketek fejszéje ugy álljon a fába,
Mint az én pöcsöm a lányába!
Kálha vállán szőrös macska,
Bassza meg a házigazda!

Osztopán, Farkas István, 1916.

Luca fekszik ágyába,
Szóma sincs az ágyába,
Gyere Luca, menjünk el,
Mennyországot nyerjük el!
Aki aztat elnyeri,
Boldog lessz az életi.
Kity-koty, kity-koty!
Gelegonya kettő,
Utkaparó hátom,
A pálinkát várom!
Kētek disznajának
Ojjan vastag szalonnája legyen,
Mint a mestergerenda!
Kēnek annyi teje, vaja legyen,
Mint a kutba a viz!
Kēnek asszonyának annyi csirkéje,
tojássa legyen, mint az égen a csillag,
réten a fűszál!
Kēnek lányának akkora csöcsi legyen,
Mint a bugyogóskorsó!
Ugy gyűjjön a seggin a fing,
Mint kemencéből a füst!
Kity-koty, kity-koty!

Hosszuviz, Wimmer Viktor, 1907.

Jó reggelt a Lucának!
Luca fekszik ágyába,
Gyere pajtás menjünk el,
A mennyországot nyerjük el,
Ha mi aztat megnyerjük,
Boldog lesz az életünk.

Kity-koty, kity-koty,
Majd hajnal lesz,
Majd megvirrad,
Gelegonya kettő,
Az én tököm is kettő,
Kettő a golója,
Harmadik a tolója.
Kity-koty, kity-koty,
Majd hajnal lesz,
Majd megvirrad,
Gelegonya kettő,
Az én tököm is kettő.
Gyere pajtás menjünk el,
A mennyországot nyerjük el!
Ha mi aztat megnyerjük,
Boldog lesz az életünk.

A kenetek fejszéje
Ugy menjen a fába,
Mint az én pöcsöm
A kentek lányába,
Kity-koty, kity-koty,
Majd hajnal lesz,
Majd megvirrad,
Gelegonya kettő,
Az én tököm is kettő,
Kukurikú!

Kentek házaának, a családjának jó egészséget és boldogságot
kivánunk jó reggelt kivánunk!

Látrány, Komáromi Lajos, 1934.

Jó reggelt a Lucának!
Luca fekszik ágyába,
Gyere pajás, menjünk el,
Mennyországot nyerjük el,
Kity-koty, kur!
gelegonya kettő,
Nekem izs van kettő.
Kētek asszonyának
Annyi csirkéje legyen,
Mint fődön a fűszál,
Ágen a csillag.
Kity-koty, ku!
Gelegonya kettő,
Nekem izs van kettő.
A házigazdának ojjan vastag szalonnája legyen,
Mint a mestergerenda.
Kity-koty, ku!
Gelegonya kettő,
Nekem izs van kettő.
Kētek lányának ugy gyűjjön
a seggin a fing,
Mint a kéményen a füst.
Kity-koty, ku!
Gelegonya kettő,
Nekem izs van kettő.
Kēteknek annyi libája legyen,
Annyi disznaja legyen,
Mint fődön a fűszál,
Égen a csillag!

Marcali, Misicz János, 1905.

Jó reggel a Lucának!
Luca fekszik ágyába,
Gyere Luca, menjünk el,
A mennyországot nyerjük el!
Aki aztat elnyeri,
Boldog lesz az életi.
Kity-koty, gelegonya kettő!
Bíró hátán teknyő,
Benne ül a jegyző.
Mondtam neki, gyűjjön ki,
Mer a fene kieszi,
Kity-koty, gelegonya kettő!
Nekem izs van kettő,
Kettő a golója,
Harmadik a tolója.
Keteknek annyi zsirgya legyen,
Mind a száraz kutban a viz!
Akkora szalonnája legyen,
Mind a mestergerenda!
Kity-koty, gelegonya kettő,
Nekem izs van kettő.
Annyi csirkéje legyen,
Mind az égen a fűszál,
Fődön a csillag!
Annyi bora legyen,
Mind a kutban a viz!
Akkora csöcse legyen lányának,
Mind a bugyogóskorsó!
Ugy menjen a furó a fába
Mint az én tököm a lányba.
Kity-koty, gelegonya kettő!

Horvátkut, Nemes Árpádné, 1916.

A lucabúzát Luca napkor/dec,13-án/ a szobában,vagy konyhában tányérba,nagyobb edénybe,virágcserepbe elvetették,s néha megöntözték,hogy a melegen mielőbb kicsirázzon.Karácsonyestéjére már kb. 10 cm-re is megnőtt.A szentestén a templomba vitték;egyik-másik helyt a karácsonyi jászol mellé tették,másik faluban pedig az oltár körül helyezték el.

Ennek az igen régi szokásnak gyökerei a vegetációs kultuszig nyúlnak vissza.A somogyi néphit szerint,annak emlékére csinálják,-amiről a menekülés-motiv kapcsán szóltunk,hogy a kis Jézust is a búzába rejtették el szülei a szántó-vető paraszt segítségével,amikor menekült a Szentcsalád Heródes katonái elől.

Más vélemény szerint a jövő évi gazdag búzatermés,gabonatermés zálogául is szolgált/hogy akkora nagy,sűrű,egészséges gabona teremjen/.

A gazdaaszony ezen a napon/kivételesen/ hosszasan "lustálkodhatott",sokáig pihent,hogy a "tikok jó üllők,jó keltők" legyenek.Az ebédnél is hosszasan üldögélt/a fenti szándék értelmében/.

Lucakor nem volt szabad először "nőszemélt" meglátni;ugy iparkodtak,hogy az először meglátott férfival egy kicsit elbeszélgessenek.Véleményük szerint ezzel azt biztosították,hogy sok legyen a"fijas-tojás" a háznál,vagyis sok legyen a tojás és csirke.

Jó reggelt a Lucának!
 "uca fekszik ágyába,
 Gyere pajtás, menjünk el,
 A menyországot nyerjük el,
 Ha mink aztat elnyerjük,
 Boldog lesz az életünk.
 Kity-koty, kity-koty!
 "aj hajná lesz, maj megvérad,
 Gelegonya kettő,
 Az én tököm is kettő,
 Kettő a golója,
 Harmadik a tolója,
 Negyedik a kurrantója,
 Vénasszonyok kortyogója.
 Maj hajná lesz, maj megvérad,
 Gelegonya kettő,
 Az én tököm is kettő.
 Kē hizajának akkora vastag
 szalonnája legyen,
 mint a mestergerenda!
 Kity-koty, kity-koty!
 Maj hajná lesz, maj megvérad,
 Kēnek anyi csibéje legyen,
 Mint égen a csillag, földön a fűszál!
 Kity-koty, kity-koty!
 Maj hajna lesz, maj megvérad,
 Gelegonya kettő,
 Az én tököm is kettő,
 Kettő a golója,
 Harmadik a tolója,
 Negyedik a kurrantója.
 Maj hajná lesz, maj megvérad,
 Gelegonya kettő.
 Kē lányának ugy gyűjjön a seggin a fing,
 Mint a kemence száján a füst!
 Kity-koty, kity-koty!
 Maj hajna lesz, maj megvérad,
 Kē lányának akkora csöcsei legyen,
 Mint a dorikorsó!
 Kity-koty, kity-koty!
 Maj hajna lesz, maj megvérad,
 Gelegonya kettő, az én tököm is kettő.
 Kēnek adjon az Isten száz ólat, egy koszos malacot!

Kity-koty, kity-koty!
 Maj hajná lesz, maj megvérad,
 Ugy menjen a kē fejszéje a fába,
 Mint az én pöcsöm a kē lányába!
 Kity-koty, kity-koty!
 Maj hajná lesz, maj megvérad,
 Gelegonya kettő,
 Az én tököm is kettő,
 Kettő a golója,
 Harmadik a tolója,
 Negyedik a kurrantója,
 Vénasszonyok tortyogója!
 Kity-koty, kity-koty!
 Maj hajná lesz, maj megvérad,
 Kálha vállán tarka macska,
 Bassza meg a házigazda!
 Kity-koty, kity-koty!
 Maj hajná lesz, maj megvérad,
 Gelegonya kettő,
 Az én tököm is kettő,
 Kettő a golója,
 Harmadik a tolója,
 Negyedik a kurrantója!

Marcali, Szabó János, 1904.

"Lucakor is, meg Szent György napján is beletüzdeltek az ólak ajtajába az ágakat, hogy a boszorkányok meg ne nyomják az állatokat, hogy ne tudjon nekik ártani. És aházakba, az ajtóba is beleböködték Szent Györgykor a zöldágakat. - A szobáknak a négy sarkát, kefesztbe szokták megcsapkonnyi avval az ágakkal, hogy a rossz szellem ne tudjon ártani a családnak".

Lucakor

13 papírra 13 fiunevet felírtak a lányok, és minden nap egyet bedobtak a tűzbe, s amejjik^{vév} utoljára megmaradt, az lesz a vőlegénynek a neve.

Lucakor az asszonynak nem szabad a szomszédba menni, mert akkor elviszik a háztól a szerencsét.

Nem volt szabad Lucakor varrni, kötni, mert bevarrják a tyukok fenekét, és akkor nem tőjnek.

Karácsony előestéjén, Ádám-Évakor, a gyerekek futkostak csengővel, tepszivel, puskával, meg minden durrgó eszközzel, ostorral; mintha a pásztorok hajtották volna a nyáját... Ez örömműnep vót, azért csinyáták, annak az emlékére."

Balatonszentgyörgy, Horváth József, Kancsal Antal 1909.

- -

Kity-koty, gelegonya kettő,
Nekem izz van kettő,
Kenetek asszonyának annyi
tojássá legyen, mint az égen a csillag,
Kity-koty, gelegonya kettő,
Nekem izz van kettő.
Kenetek asszonyának annyi csikéje legyen,
mint az égen a csillag,
földön a fűszál.
Kity-koty, gelegonya kettő,
Nekem izz van kettő.
A kenetek asszonya lányának
akkora csüese legyen,
mind egy bugyogóskosró.
Kity-koty, gelegonya kettő,
Nekem izz van kettő.
Kenetek asszonyának ojján vastag
szalonnája legyen,
mint a mestergerendája.
Kity-koty, gelegonya kettő,
Nekem izz van kettő.
Bíró hátán teknyő,
Benne ül a jegyző,
Mondtam neki, szálljon ki,
Mert a tösseb megeszi.

Balatonszentgyörgy, Beke Ferenc, 1919.

Akkor lelocsótak bennünket vízzel, a fejünk fölött mostát tartottak moszt öngözték ránk a vizet. Meg kukoricát. Az egyik szórta a kukoricát, a másik meg a vizet, az asszony a kukoricát, az ember meg a vizet. Akkor adtak egy kis tartalék pálinkát, egy pár krajcárt, meg vászontarisznyába diót. - A fát ott hattuk a szobába; vót egy ház, hogy alig tudtuk bevinni négyen, egy ojjan rönköt, hogy nem tudták kihozni; akkor kiabált utánnunk, hogy gyerekek, az anyátok iskoláját, nem gyöttök vissza! - Nem visszük János bácsi, mer csak lo krajcárt adott, s ott hattuk. - A kukoricát kivitte az asszony a tyukoknak, hogy sokat tojjanak, sok csibe legyen; ott körösztbe járt a keze, lába, meg fő szokta huzni a szoknyáját, hogy: Ekkora kotlosom legyen a! Ugy le-gugyúva mutatta, hogy: Ekkora kotlósom legyen, hogy száz csibe férjen alá.

Gyugy, Németh Imre, 1900

"...Vót ojjan gazdasszony, aki kukoricát szórt ránk, mer asszanta, hogy lessez akkor sok kotlóssa. A fát, amit ott hagytak, - azt Aprószentekkor - korbáncsoláskor - kellett rátenni a tüzre.

Somogyfajsz, Mijusza József, 1914.

Lucakor

A kotyulófát-amin a gyerekek Űltek-karácsony este kellett eltűzelní.

Mások szerint:13 darabra vágták Luca napkor és az utolsó radabot szenteste égették el.

A disznóöléskor a pörzsölésnél használt piszakiát a háziasszony a tyúkok alá tette,hogy jobb tojók és kottók legyenek a "tikok",és sok csibe legyen.

"A Komor Mihájnéna történt,még akkor étt mind a két öreg-.Ment a szomszédasszon,hogy majd a Komor mamát megijeszti Luca este.Ráterített magára egy ágyterített,lepedőt.Oszt elkezdte a tyukokat piszkálni;de közbe nála vót egy cserépfazékba hamu,fahamu.A tyukok persze elkezdtek síjogatni,és a Komor mama kiment.Aztán,mikor oda akart érni az olho az a Mariska néni,odavágta elibé a cserépfazekat s a hamu fölszátt;osztán Mariska néni elszökött.A mama meg megijedt,hogy ki vót az,aki a tyukokat összepiszkáta.Aki elszökött,mikor a hamut ledobta,a botot is edobta és ott hatta..."

A fenti adat nem csak a titokban végzett ~~h~~ varázslatos cselekvés miatt érdekes,de elsősorban azért is,mert e tájon ~~Ugyanakkor~~ jelent/volna/ meg a Luca-alak,mint más archaikus tájon :maszkos alakoskodó,boszorkányos-rémületes lény.

Ugyancsak varázserőt tulajdonítottak a fent említett szenes piszkafának;e praktikának volt olyan változata,hogy az öregasszony vagy maga,vagy egy felemelt kislíával "kurkászta ~~x~~ meg a tikok alját"az alábbi varázsszavak kíséretében:Tojjatok,kotyujjatok,tojjatok kotyujjatok!/egyéb tájunkon:"Az én tikom toja-toja,Szomszédé csak kota-kota!"/.

-Kity-koty, kity-koty,
Gelegonya, gámonya,
Rókai fütyöm,
Kiskalapácsom.
Fejszém a fába,
Fogam a kalácsba.
Irbor jó bor,
A lányoké kondor.
Gyerekeké hosszikás,
A lányokba belemász.

-Ojan tuskókat vittünkbe,
hogy megértük hatan vinni.
Ráültünk, és kukoricát szórtak
elejibénk, szitából, harisna-
szárbul. Abba tették a kukoricát
és úgy szórták ránk. Utána oda-
adták a tyukoknak, hogy jobban tojjanak.
A fát mi mindenhol ott hagytuk. Mindig
loptuk a másik háztól a fát.-

-Matkafának hívták azt a kanásztáncot,
amikor a boton kívül táncolták, és
magas lábemeléssel járták. Vót úgy, hogy
főkapta az ember a sarkát és megütötte.
A lakodalomba, vagy bálba mondtuk a ze-
nészeknek, hogy matkafát kérjük, a kanász-
tánc dallamára.-

Kaposvár, /Nagybajom/, Szabó József, 1900.

Egyed - ke' szakra
anyfel (161/12)
szövegeket

A Luca-napi szokásokhoz kapcsolódó országosan is jól ismert mágikus, varázs erejű cselekvések mindegyike megtalálható megnyekben is. Mint nagy mennyiségű anyagainkból is kitűnik, a nap centrális folklorisztikai eleme a kotyoló szöveg, amelyek között találunk olyanokat, melyek az egyház szentjének név-ünnepi köszöntője/Luca-köszöntők/, s mások a pogány szakralizmust idéző, szómágiás szövegek-énekek. Ez utóbbiak archaikus jellege nem csak abban nyilvánul meg, ami a szövegekből sugárzik - a kimondott szóban való hiedelem, a kívántág teljesülésének reménye -, hanem abban is, hogy ezeket a varázsszavakat többnyire recitativ jellegű énekléssel adják elő. /Ezek legtöbbször nem hasonlít semmilyen más ének-zenei típushoz/. Az összes kotyoló szövegeknek van egy sajátos karaktersztikus értelmi-tartalmi jellemzője, de megfigyelhetők a különféle tréfás, sikamlós, s egyéb olyan szöveg-, szófordulatok, betoldások, amelyek az egyes változatokat éppen ez által teszik tartalmilag, hangulatilag-érzelmileg színesebbé, gazdagabbá. Az alkalom adta körülményben ezek - a ma emberének trágárságnak tűnő-fordulatok - sosem tűntek pornográf értékeknek; természetesenek vették. A mondott ritusnak ezek az elemei feltehetően későbbi, egyéni betoldások, szinte improvizált, aktualizált család- és személyektől függő rögtönzések, hiszen előre tudták, melyik háznál mire számíthatnak, milyen hozzáállású emberek/lányok, gyermekek, házasok; jókedvű, vallásos stb./ voltak. A vallásos, vagy éppen csak a hagyományt megtűrő családnál elhagyták a "pikáncs" szövegeket, volt, ahol csak a Szent Luca tiszteletére mondandó Luca-köszöntővel kívántak köszönteni, jobbra itt is azért, hogy egy kis ajándékot kapjanak, valamivel megkinálják őket. A sikamlós szövegek elmondása, éneklése közben legfeljebb mosoly volt a kísérelő jelenség, néha még az sem, hiszen a köszöntöttek maguk is ismerték ezeket a szövegeket, énekeket.

A szómágiás énekek után történt analógiás, funkcionális mágikus cselekvések egész sorát figyelhetjük meg. Ezekről azt mondhatjuk, hogy "kétfélék", de szorosan összetartoznak. Uí, a kotyolás elmondása után nyomban az történt, hogy a házas asszonya szakajtóból, szitából kukoricát, /néha más megot/ szórt a gyermekekre/máshol eléjük/ varázsszavak kíséretében:

Pi, pi, pi, pi, pipikém! Hijjad anyuk, hijjad, hijjad! /~~Erre~~
Másik faluba ilyenek hangzottak el: Tojzatok pipikém,
tojzatok, kotyujjatok! stb.

A kotyoló gyerekek -falunként más-más szokás alapján-
a szomszéd kerítésből letört karón guggolva ültek/ami-
vel azt is kifejezte a néphit, hogy a szomszédból ide
hozza a szerencsét, itt szaporodjanak a csibék, aprójő-
szágok/. A Balaton mentén/pl. Zamárdiban és környékén/
tuskót vittek be a "favágítóról", s arra ülve "kotyultak".
Ennél az esetnél ahonban egy más pogány szokásból is
ismert mozzanattal találkozunk: a Laca-napi tuskót 13
darabra aprították/a fiúk elmenetele után/, és naponként
egy-egy darab fát tettek a tűzre; az utolsó darabot ka-
rácsony szentestéjén égették el./Érdeemes összehasonlás a
szláv "badnjak" égetésével/s külön tanulmányba kíváncsók
elemzésünket itt mellőznünk kell, hisz annyi erről,
hogy a "lux"-fény Ünnepe pogány praktikájának és helyébe
lépő örök fénynek, a Világ Világosságának /Krisztus/ egy-
másba fonódásáról, értelmezéséről, a két szakralitás, ill.
religiozitás kapcsolatairól van szó/.

Ugyancsak archaikus elemként említjük, azt a gyakori szo-
kást, amelynél nem a kukorica, sem a szákajtó nem szerepel,
hanem szitán, rostán át vizet loccsintottak a kotyolókra.
A mágikus erejű cselekvések számtalan változatával ta-
lálkozunk a kotyó és alkalmával. A szokáshoz tapadó hie-
delmi, babonás elemek egész tárháza nyílik eléink, amelyek
közül csupán néhányat említhetünk. Pl. Torvajon nem gabonát,
hanem diót szórtak a kotyolókra, amely nem csupán ajándékot
jelentett, hanem a bőség varázslást, állatszaporulat idézését is.

A karó, tuskó mellett meglelhetjük a széna, szalma szere-
pét is kotyolás közben/amit elitettek a háziak vagy kará-
csonyig minden nap adtak belőle a jószágnak egy keveset.

A házban, konyhában történt esemény után történt a má-
gikus jelenség folytatása/amelyen már a kotyolók nem ve-
hettek részt/, s ez kizárólag a háziasszony jogkörébe tar-
tozott. A kotyolófával "megkurkászták" az olban a "tikok-
allát" ilyen varázsszavak kíséretében: Gyertek ide pipikém!
Az én tikom toja, toja, szomszédé csak kota, kota!.....stb.

A néphit, babona, a pogány eredetű funkcionalitás közül még megemlítjük a már ritkábban fellelhető jelenséget/Zamárdi/. Luca estéjén "a Komor mamát meg akarta ijeszteni a szomszéd Öregasszon", aki bottal "pisztergálta a mama tyukjait". Volt nála még egy cserépfazékban fahamu, s a fejére egy fehér lepedőt terített. Az estete azonban észre vette a mama, s a megzavarás pillanatában "az a Mariska néni oda vágta a cserépfazekat elibé", Természetesen az asszony elfutotta, de "a hamu az fülszátt", s ebbe dobta bele az elszaladó Öregasszony a piszkáló botját./Lásd a hamu, a bot, és a lepel szerepét egyéb változatoknál és szerepkörben/.

Egyes falvainkban Lucakor/máshol karácsony előestéjén/a kocsonya-csontot vagy más csontdarabot az eladó lánynak ki kellett vinni a "házalibé", s ott eldobnia/más jelyt az udvaron is végezték/; a lány azt leste, hogy a kutya merre viszi a csontot/ esetleg kinek a házához/. Amerre vitte, arra felé ment féjhez a következő évben.

Ugyancsak Torvaj környékén volt szokásban, hogy a Luca-napi szemetet ki kellett a ház elé önteni, amire ráállt a lány, s azt leste, hogy milyen nevű legénnyel/néna személyesen is kivel/ találkozik ezalatt. Hitük szerint olyan nevű lesz a férje/vagy éppen az, akit először meglátott/.

Lucakor/egyes falvainkban Karácsonyestéjén vagy aprószen-tekkor/ a gazgasszony egy "abricsot" tett az udvarra/vagy ahol a kiscsirkék voltak/, s ebbe előbb maga beállt és a körön belül csibéknak való magot szórt. A varásakör-abroncs biztosította a száporulatot, a csibék udvaron való maradását/hogy ne menjenek a szomszédba/, s egyben a tyúk biztos, tartós kotlósságát/Beleg és környéke/.

A továbbiakban csupán felsorolom a közismert tiltásokat és szerelmi varázslásokat; Nem varrák, hogy be ne varrják a "tikok seggit", vagyis jó tojók legyenek, Férfival kellett /lehetőleg kora reggel találkozni, mert az hozta a szerencsét. A férfit nem volt szabad az ajtóban állva hagyni, hanem akár egy percre is le kellett ültetni a pad végére. Lucakor tovább lustálkodhatott/kivételesen/ a háziasszony, vagy napközben le kellett néhány percre feküdnie; ismét máshol napközben többször úgy kellett leguggolnia/konyhában vagy udvaron/, hogy a bősöknya mennél nagyobb "keréjt" mutasson.

A gombócot főzve elnevezték mindegyiket egy-egy fiúról, s amelyik előbb/nánolx utoljára/ jött föl a víz tetejére, az lett a végénye a következő évben. Ennek változata, amikor a gombócba/13 darab/ cédulára írt neveket tettek bele.

Részben a szerelmén, részben a halál vonatkozásában találjuk a lucapogácsát/renászert baromfi tollal megtűzdelve, s kemencében sütve/.

A lucabúza és fokhagyma jóslók, illetve szakrális vonatkozásait éppen csak megemlítjük. Hiedelem köre mindenhol ismert/különösen a vegetáció, gazdasági élet, termés, időjárás kapcsán merül föl országszerte/.

Szent Luca

Hurcúták a bíróság elé a Szent Lucát. Osztán meg akarták kísértetni, s a bíróság előtt akkora haja nyótt, hogy étakarta az egész testyt, mivel meztelen állították a bíróság elejbe. De hamissan!... Enél fogva mondják, hogy babonás uton. A Szent-írásból olvastam nagy részit. Osztán a bíróság legyilkuta. Azé lett ide a Szent Luca iktatva. Ártatlan, vértanu .

Osztán babonának tarják Lucát, s akkor a zasszonyok legtöbbit boszorkányunak. A baromfijakat legföbben. A gyerekek szoknak koytuni a Szent Lupa napján, hogy sok baromfi legyen.

Zselicszentmárton, Biczó György, 1885.

Lucaköszöntő-kotyulás

135/A

Mikor gyerekek vótunk, eámentünk Lucát köszönteni. A köszöntésnél mentünk ijjen szöges-láncos botokkal, s zuhótunk. Persze abba régi cselédi soraba vót ez, többen mentünk. Bemrntünk ahhol a cselédházhoz. Az egyik az bundába vót, vagy szürbe, osztán tuskót faragott a szoba közepin, s egyet a tuskóra vágott, másikat meg a szoba föggyire. Fövágta a földet, s mikor elmentünk, akkor szidtak bennünket/?/ Közbe mondtuk a rátmust:

Luca, Luca, kity-koty, kity-koty,
Maj hajná lezs, maj ^{nu} ,egvérád,
Ketek lánya aluszik,
Ha megtoszom, fölugrik,
Fölugrik a gerendára,
Szálka ment a pinájába.
Nekem mondta, piszkáljam ki,
De apöcsöm nem állja ki,
Luca, Luca, kity-koty, kity-koty!
Majm hajná lezs, maj megvérád,
Ketek lányának akkora csöcse legyen,
Mind a dorikorsó !

Siójut, Molnár János, 1902

Luca-napján a lányok, régen, szoktak írni cédulát és minden egyik cédulára nevet szoktak írni/Jóska, Pista, ilyen hasonlók/.S akkor minden este Luca estétől kezdve karácsony estéig egyet be szoktunk dobni a tűzbe, s amejik az utolsó megmaradt, akkor az lett a lánynak a vőlegénye .

Karácsony/játék és asztal

Karácsony estéjén szoktunk "pározni" egy mogyoróval-, s akkor körbe ültünk az asztalhoz lányok .Az asztal közepére tötünk egy csomó mogyorót ,akkor mindenki vött belőle, amennyit gondút.S akkor kérdeztük egyika másikatul, hogy páros-e vagy páratlan?Samikor páros vót valamejjiknél, akkor az letette és akkor újra vett föl másikat.Ott meg kellett szomolni a mogyorókat.

Szoktunk még bevinni az asztal alá szénát, egy kis porcióba szekődve, s akkor karácson reggelén azt adták a tehénnek enni legelőszőr. S akkor szoktunk tenni kukoricát az asztalra.Azt meg kapták a baromfiak enni.

Ezt azért tették, hogy egészségesek legyenek az állatok.

És szoktunk mindenkinek a ruhájából egyet az asztal sarkára, hogy ne érjen betegség a családban senkit. Az asztalnaka szélire nem volt szabad karácsonykor rákönyökülni, mer akkor kelések jöttek az emberekre,

Óév este

Az óév estéjén azt szokták csinálni, hogy a szüleink sütöttek pogácsát és minden egybe szúrtak egy tollat-akkor kemencébe sütötték a pogácsát-, a ludtollat szúrták bele, meg tyuktollat is, miyen volt.S akkor minden egyét megszámozták, hogy pl. ez a Julisé, Marisé, Pistáé, Jóskáé, és amejikének a tolla elégett, akkor úgy tartották, hogy az meg fog halni az évbe.

Ujév napján

Ujév napján nem volt szabad lefeküdni, mert akkor beteges lesz abba az évbe az illető.

Csurgó, Borbély Teréz, 1913.

Szilveszer

Szilveszteri pogánusa. Szilveszterkor sütöttek, tollas pogácsá-
nak mondták, s tűztek bele egy tollhegyet/kacsa-libatollat/,
s azt tartották, hogy akié elégett /a kemencében/, az abban
az évben meghal.

Karácsony/éjféli mise

Azt tartották, hogy, amikor az éjféli miséről kimegy a lány, amijjen
fiú először megszólítja, férjének ugyanaz lesz a neve.

András napkor

A régi lányok szokták csinálni, hogy András napkor nem
esznek, és akkor megálmodják, hogy ki lesz a vőlegényük,

Más változat szerint: Naponta csak három szemet sza-
bad enni, s akkor álmodják meg a párjukat.

Lucázi, kotyulák

1. Simon József, Gyékényes
2. Gámszi iskolás-gyerek - külső
3. Biczó György, Zselicszentmárton,
4. Molnár János, Sirojnt - külső
5. Szabó Gyula, Salutas
6. Kulakov Boriska, Salutas
7. Komáromi Lajos, Játvány
8. Farkas István, Osztopán
9. Wimmer Viktor, Hosszúvíz
10. Károly József, Bize.
11. Hiticz János, Marcali
12. Szabó János, Marcali
13. Nemes Alpárdi, Horvátkut
14. Krasznicza Gyula, Torvaj
15. Beke Ferenc, Balatonszentgyörgy
16. Horvát József, Kacsal Antal, B. szentgyörgy
17. Lukács József, Szökedence - külső
18. Kisbárándi fiúk
19. Torvajai forrás-arcnyók
20. Némethi János, Gyagy - külső
21. Hipsza József, Somogyfajta
22. Biczó György, Zselicszentmárton
23. Károly József, Bize
24. Szabó József, Kaposvár / Nagybjom /

/ Simon Józseftől Gyékényes, Kossuth u. 90./ szül.1910./

Kotyolás Borbála /dec.4./ és Luca - /dec.13./ napján

/Harman-négyen vesznek részt benne, fahasábot visznek magukkal és arra ülnek, mint tyúk a fészkére, és kotydnak./

" Kity-koty,-kity-koty adja Isten bő bort, buzát, erőt, egészséget, lélek-üdvösséget, annyi csirke legyen kenteknek, mint az égen a csillag, földön a fűszál."

Kity-koty-kity-koty.

A kentek tikja tojjek, a szomszédé meg fossék -

Kity-koty-kity-koty.

Adja Isten bő bort, egészséget

Adja Isten baracot, kondor farku malacot

Adja Isten kit ólat, száz malacot

Az egyikből kifussanak, amásikba befussanak.

Akkora szalonnája legyen kentek disznajának mint az ajtó.

Akkora orja legyen, mint a mestergerenda

Kity-koty-kity-koty,

Adja Isten bő bort, bő buzát, erőt, egészséget

Galagonya kettő, nekem is van kettő

Kity-koty, kity-koty

Három a palinkas üveget várom

Akkora csöcse legyen a kentek lányának, mint a bügyögős korsónak.

/Gyűjtötte Palfi István, Gyékényes, Szabadság u. 50./

Luca-köszöntő

Eljöttem én estére,
 Luca köszöntésére,
 Luca fekszik ágyába,
 Két őrző anygalával.
 Gyer Luca, menjünk el,
 A mennyországot nyerjük el,
 Ha aztat mi elnyerjük,
 Boldog lessz az életünk.
 -mos gyütt a jókivánság-
 Kity-koty-kity-koty!
 Kétek lányának akkora csöcse legyen,
 Mint a derekos-hordó!
 Kity-koty, kity-koty!
 Maj hajnal lesz,
 Kétek lányának akkora
 segge-vágánya legyen,
 Mint a malom kükerék,
 Elforogjon benne!
 Kity-koty, kity-koty,
 Maj hajná lesz.
 Maj megvirrad.
 A gazdának akkora
 szalonnája legyen,
 mint a disznóól ajtaja!

Siófok környékén a kotyolás-szokásában eltérő motivummal is találkozunk a többi falvakéhoz viszonyítva. Ez elsősorban nem abban nyilvánult meg, hogy itt kizárólag "tükére" ülve mondták a szöveget/néhol ezzel is találkozunk megyénkben/, hanem az volt a jelentős motivum, hogy a láncosbot szerepelt a gyerekek mondókája közben/hasonlatosan a betlehemezőkéhez és regőlőkéhez. A mondott szöveg ritmusának megfelelően a láncos botot a tuskóhoz ütögették. A ritus után ezzel a láncosbottal kellett megkurkászni a "tikok-allát", hogy jó tojók legyenek a tyukok. Az is eltérő mozzanatnak számít, hogy a "vezér" körül volt tekerve rudallólánccal/vállán, derekán/, s ez nagy zuborgást idézett elő a bekéretés közben, s ezalatt gurították be a szomszéd "favágítójáról" lopott "tükét" a társak..
 A végén a háziasszony rongyos szitából búzát szórt a kotyolókra ,

hogy bőséges tojás és csirke legyen a háznál/Jelinek Pali bácsi szerint azért is szórták a búzát,hogy jó tarmést varázsoljanak a következő évre/a tréfacsinálás azonban itt sem hiányzott:amikor a kurkálást csinálták,ezt alapos erővel teték,s nemegy baromfi esett áldozatul a "varázscselekvésnek";ennek a házigazda jobbára örült,hiszen napokig "tikhust" ehettek,-ezt jobbára a zsugori háziaszszonynál csinálták.

Kity-koty, kity-koty,
Gelegonya kettő,
Biró hátán teknyő,
Kiborult a jegyző.
Ketek lányának
annyi csibéje legyen,
Mind az égen a csillag,
Fődön a fűszál!
Kity-koty, kity-koty,
Gelegonya kettő,
Én tököm is kettő,
Kettő a golója,
Harmadik a tolója.
Kend asszonyának
A lányának annyi
csibéje legyen,
mind égen a csillag,
fődön a fűszál!
Kity-koty, kity-koty!

Sántos, Szabó Gyula, 1950.

Kity-koty, kity-koty,
Maj hajná lesz,
Hajnal után szép csillag lesz,
Kity-koty-kity-koty,
Gelegonya kettő,
Biró hátán teknyő,
Benne ül a jegyző,
Fölborult a teknyő,
Kity-koty, kity-koty,
Adjon az Isten kétéknek
Annyi csibét, tyukot,
Mind az égen a csillag,
Fődön a fűszál!
Kity-koty, kity-koty,
Adjon az Isten egy óba száz malacot,
Száz ólba egy koszos malacot!

Kity-koty, kity-koty,
Maj hajná lesz, lesz!
Hajnal után szép csillag
Kity-koty, kity-koty,
Gelegonya kettő,
Biró hátán teknyő,
Ugy gyűjön a kéték
lányának a seggin a fing,
mind a kemence száján a füst,
Akkora csöcs legyen a kéték
lányának, mint a bugyogóskors
Kity-koty, kity-koty,
Gelegonya kettő,
Az én tököm is kettő,

Sántos, Kulakov Borisné, 1899.

- -
"...Kotyuláskor, amikor elvégezték a köszöntőt, akkor a háziasszony megszórta kukoricával űköt. A fát meg kivitték, és bedugták a tik-ólba, piszkáták vele a tikokat és monták nekik, hogy: Tojjetok, kotyujjetok, tojjetok kotyujjetok, tojjetok, kotyujjetok!. Azér, hogy jó kotlósuk legyenés sokat tojjanak mindig.... Ha vótojjan lány, aki nem ment még férhez, azt odahitták, gyere angyalom segits megemelni ezt a fát odább dobni, mer nem tudom magam. Mikor odább dobták, akkor ekeztek nevetni, hogyhát tudod-e, miért van ez? Azé, mer nem mentél még férhez! Ezt Lucakor is megcsinyáták, meg farsangkor is".

"Farsangkor fő szoktunk ötöznyi és elmentünk maszkáznyi. Énrajtam

(Közvetlen, 1875, 285-86)

D. melu

Jó reggelt kívánok a házigazdának!

Szabad-e kotyúni?

Luca, Luca, kity-koty!/:

Adjon az Uristen

Ennek gazdának

Két szép ökröt,

Két kis bérest,

Az egyik béresnek

Arany igazseget,

A másik béresnek

Arany ostornyelet.

Luca, Luca, kity-koty!/:

Adjon az Usirten

Ennek gazdának

Sok szép csibét,

Két szép hizót,

Luca, Luca, kity-koty!/:

Adjon az Uristen

Ennek gazdának

Jó pálinkát,

Mivel öblögeti

Naponta a torkát.

Luca, Luca, kity-koty!/:

Adjon az Uristen

ennek a gazdának

Buzamerő egészség.

Luca, Luca, kity-koty!/:

Áldja Isten asszonyát,

Meg tizenhat leányát.

Luca, Luca, kity-koty!/:

Elvárom, hogy adjanak,

Tarisznyámba egy garast.

Luca, Luca, kity-koty!/:

Ha nem annak garast,

Kidöntöm a falat.

Luca, Luca, kity-koty!/:

Ha nem annak díjót,

Elviszem a hizót,

Luca, Luca, kity-koty!/:

Ha nem adnak borocskát,

Szétverem a hordóját,

Luca, Luca, kity-koty!/:

Ha nem adnak pálinkát,

~~Szétverem a hordóját,~~ Széttépem a firhangját,

Luca, Luca, kity-koty!/:

Ha nem annak szalonnát,

Fölgyujtom a szénáját,

Luca, Luca, kity-koty!/:

Ha nem adnak lasponyát,

Elviszem az asszonyát,

Luca....stb.

Ha nem annak berkenyét,

Elviszem az emberét,

Luca.....stb.

Itt tudok egy legényt,

Kinek neve Pista,

Ott tudok egy leányt,

Kinek neve Julcsa,

Isten meg ne mentse,

Kebelére rejtse,

Kert felé kerítse,

Utca felé behajtsa,

Párna alá szorítsa,

Ott is megkukorítsa,

Mind a kokas a tikot,

Még annál is jobban.

Ugy sikassa-rikassa,

Mind a koca malacát,

Még annál is jobban.

Luca, Luca, kity-koty!

Összegömböridjenek,

Mind a cica farka,

Még annál is jobban,

Mind a kosnak szarva,

Luca, Luca kity-koty!/:

Gamási iskolás-gyerekek/10-12 évesek/

-

Vizkereszti szokások

/Háromkirályok/

Szabad-e a maguk becsületes házuknál a Háromkirályok szép csillagát bemutatni?

-Szabad!

/akkor bejött Menyhárt/:

Én bejöttem, mint Menyhárt, felfegyverkezve, csillag kieresztésére; gyere be te Boldizsár!

/akkor bejött Boldizsár/:

Én bejöttem, mint Boldizsár, aki megvallottam kis Jézuska születését, napkelettel bizonyítottam: gyere be te Heródes!

/bejött Heródes/:

Én bejöttem, mint Heródes, aki a pusztában háro^mszáz kisdedet a kardéltre hányattam, még sem~~x~~ találtam köztük kis Jézust.

/és akkor a család megnézte a csillagot, majd énekkel búcsúztak az ajándékadás után/:

Három szent királyok elindulának,

Aranyat és tömjént, mirhát osztogatának,

Örvendezzünk és vigadjunk,

Mi urunknak hálát adjunk,

Jézusnak ajánljuk.

-Más változatnál a közismert énekkel köszöntenek be:

Három királyok napján,

Országun egy istápján,

Dicsérjük énekekkel,

Vigádozó versekkel,

Szép jel és szép csillag,

Szép napunk támad, szép napunk támad.

Hol vagy zsirók kirája,

Mer megjelent csillaga,

Betlehembe találják,

Kis Jézust körülállják,

Szép jel és szép csillag,

Szép napunk támad, szép napunk támad.

Kirájok ajándékát,

Aranyat, tömjént, s mirhát,

Vigyünk mi is urunknak,

Ártatlan Jézusunknak,

Szép jel és szép csillag,

Szép napunk támad, szép napunk támad.

/Régen bőgatyát, gombos mellényt, hegyes papicsákót csillaggal, szalagokkal viseltek; Heródesnél fakard volt. A csillaggal ellátott szil-

taformá/keret/-ban egy égő gyertya, mécs világított a párral elől befedett és csillagformában kivágott résen át. Az egyéssz csillagos szita egy be és kihúzható csuklós falécre volt szerelve, amit "kiurattak/ a "szép jel és szép csillag" szövegrésznél. - Más vidéken ezt a szitafélével ellátott csillag kiugraszto szerkezetet "fucsinak" is nevezték/pl. Kánya környékén/. Igen elterjedt szokás volt országszerte, de különösen Somogyban.

-
pogányszentpéter, Molnár Imréné, 1918.

Farsangköszöntő
/vénlánycsúfoló/

Elmúlt már a hosszú farasang,
Sirassák a lányok, Sirassák a lányok,
itthunmaradásuk,
Kinek a méreg miatt rancos a szoknyájuk/pofájuk/,
Hegyes. begyes disznóláb,
Hegyes. begyes szarkaláb,
Ku-ku-ku-ku-kú!
Itt is attak, amott is,
a jámbor házakná,
Kej föl gazgám, kej fő
a vetett asztalodra,
Telle pharadra,
Aggyon az Isten
Ennek a gazdának
Nyóc kis ökröt,
Négy kisbérest,
Aranyakét a főgyébe,
Aranyostort a kezébe,
Szájjon erre házra
Az Isten áldása,
A bennelakóját
Inditsa vigságra!
Ha nem nnak szalonnát,
Kifurom a gerendát,
Hip-hpp farsang,
Uj regő rajta.
Bokrétás a kalapom,
Mire hazaértem,
Azt is elvesztettem.

Pogányszentpéter, Molnár Imréné, 1918.

Gergely-járás

Szent Gergely doktornak,
Hires tanítónknak, az ő napján,
Krisztus tanítását,
Szent példaadását, ki minket vár,
Már mi átalmegyünk
Isten áldásával, házatokhoz,

Aporószentek

1. Tamás Ferenc, ifj. Tamás Ferencné, Beleg
2. Kulakos Bonifác, Galatos

"Aprószentekkor egy abrincset letettek, megterítették polvás
buzával, a tikoknak. Azért volt ez, hogy a tikok egy hejre
tojjanak, és minél több legyen a tojás."

Friss légy, jó légy egészséges légy,
Porzsávás ne légy, keléses ne légy,

Ha vízér künnek, bort hozz,

Ha borér künnek vizet hozz!

Osztán eggy neki a vesszővel!"-mondotta Belegen Tamás Ferenc, 891
és ifj. Tamás Ferenc, 1919.

Először úgy kezdik, hogy:

Hála Isten, megértük

Az Aprószentek napját,

Adja Isten többeket is élhessünk,

De ne ijjen búval és bánattal,

Hanem örvendetes napokkal.

Adjon az Isten bő bort, bő buzát,

Lélöküdvösséget!

Friss légy, jó légy,

Egészséges légy,

Porzsávás ne légy,

Ha borér künnek

Vizért menj,

Ha vizér künnek,

Borér menj.

Sántos, Kulakov Borisné, 1899.